

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia eli niin kutsuttua hankintalakia, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia eli niin kutsuttua erityisalojen hankintalakia sekä rikosrekisterilakia.

Hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavilla muutoksilla huomioitaisiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman hankintalakiin liittyvät tavoitteet. Muutoksilla parannettaisiin julkisten hankintojen laatua ja hankintojen vastuullisuutta korostamalla ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden huomioimista julkisia hankintoja tehtäessä sekä korostettaisiin laadun merkitystä tarjouksen valintaperusteena. Hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan lainvoimainen tuomio eräistä ympäristörikoksista olisi pakollinen peruste tarjoajan poissulkemiseksi. Tämän vuoksi muutettaisiin myös rikosrekisterilakia. Lisäksi selkeytettäisiin hankintayksiköiden tiedonsaantioikeuksia ali-hankkijoiden poissulkemisesta silloin, kun näihin voidaan soveltaa pakollisia poissulkemisperusteita.

Hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin esitettävillä muutoksilla edistettäisiin myös hankintojen kaksikielisyyttä, huomioitaisiin Euroopan unionin lainsäädännön hankintojen ilmoittamista koskevat muutokset ja annettaisiin valtionvarainministeriölle valtuus säätää tarkemmin eräistä hankintamenettelyyn liittyvistä seikoista. Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston hankintavalvontaa koskevaa määräaikaa.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi selkeytettäväksi eräitä menettelyjä koskevia säännöksiä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Hankinta-Suomi	5
2.2 Sosiaali- ja terveystaloudet	6
2.3 Hiilijalanjälki hankinnoissa.....	8
2.4 Hankintojen vastuullisuus ja harmaan talouden torjunta	10
2.4.1 Yleistä	10
2.4.2 Hankintojen valvonta ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivaltuudet	10
2.5 Laatu hankinnoissa.....	12
2.6 Kaksikielisyys hankinnoissa	14
2.7 Hankintojen ilmoittaminen.....	14
2.8 Muut menettelyyn liittyvät seikat.....	15
3 Tavoitteet	15
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	16
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	16
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	17
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	17
4.2.2 Viranomaisvaikutukset.....	19
4.2.3 Ympäristövaikutukset	20
4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	20
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	20
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	20
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	21
6 Lausuntopalaute.....	22
7 Säännöskohtaiset perustelut	23
7.1 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista	23
7.2 Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista	28
7.3 Rikosrekisterilaki	29
8 Lakia alemman asteinen sääntely	29
9 Voimaantulo	30
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisympäristö	30
LAKIEHDOTUKSET	32
1. Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta.....	32
2. Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden	
3. Laki hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta	35
rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta	38
LIITE	39
RINNAKKAISTEKSTIT	39

HE 115/2022 vp

1. Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta.....	39
2. Laki vesi- ja energihuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta.....	44
3. Laki rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta	48

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa on useita hankintalakiin liittyviä kirjauksia. Hallitusohjelman jaksossa 3.4 todetaan, että julkisten hankintojen tehokkuuden lisäämiseksi ja laadullisten kriteerien huomioon ottamiseksi julkisissa tarjouskilpaluissa hankintalakea kehitetään ohjaamaan hankintayksikköjä ottamaan huomioon kokonaistaloudellisuuden kriteereinä ensisijaisesti hinta-laatusuhdetta ja kokonaiskustannuksia ja käyttämään pelkkää hankintahintaa kriteerinä vain rajatusti.

Hallitusohjelman mukaisesti hankintalakea tulee kehittää siten, että lisätään hankintojen vastuullisuutta. Tavoitteen edistämiseksi arvioidaan hankintalain ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten rikkomusten poissulkemisperusteiden laajentamistarpeet sekä keinot korostaa yritysten ja verovastuullisuutta. Hallitusohjelman mukaan tarvittavat kehittämissäpäätökset tehdään arvioinnin pohjalta.

Lisäksi hallitusohjelman mukaan edistetään kaksikielisiä hankintoja ja selvitetään mahdollisia ongelmakohtia lainsäädännössä. Hallitusohjelman lisäksi muutoksia tarvitaan hankintojen ilmoittamiseen liittyvän lomakeuudistuksen sekä hankintojen valvonnassa ja oikeuskäytännössä ilmenneiden muutostarpeiden myötä.

1.2 Valmistelu

Pääministeri Marinin hallitusohjelman hankintalakiin liittyvien kirjausten perusteella toteutettiin selvitys- ja tutkimushankkeita. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hanke ”HILMI” tuotti tietoa hiili- ja ympäristöjalanjäljestä julkisissa hankinnoissa lainsäädännön ja mittaamisen näkökulmasta. Hanke selvitti, miten lainsäädäntöä ja julkisten hankintojen toimintamalleja tulisi kehittää, ja miten hankinnoille asetettujen tavoitteiden ja kriteerien toteutumista tulisi seurata ja mitata, jotta hiili- ja ympäristöjalanjälki voitaisiin ottaa kustannustehokkaasti huomioon julkisissa hankinnoissa. Lisäksi hanke esitti suosituksen hankintalakiin tehtävistä muutoksista kestävien hankintojen ja ympäristövastuun lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. HILMI- hanke <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-097-4>.

Suomen Kuntaliiton Julkisten hankintojen neuvontayksikkö toteutti selvityksen hankintalainsäädännön kaksikielisten julkisten hankintojen toteuttamista estävistä taikka hankaloittavista kohdista. Selvitys sisälsi suosituksia hankintalainsäädännön kehittämiseksi. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2100-kaksikielisten-hankintojen-ongelmakohdat-ja-edistamiskeinot>

Tilaisuudet

Esitys on valmisteltu pääosin virkatyönä työ- ja elinkeinoministeriössä. Valmistelun aikana on kuultu keskeisiä toimijoita 27.1.2021 ja 1.12.2021 pidetyissä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksissa. Esitystä on jatkovalmisteltu kuulemistilaisuuksien jälkeen virkatyönä. Esityksestä on järjestetty 21.3.2022 – 29.4.2022 välisenä aikana avoin lausuntokierros. Lausuntopalvelu.fi –palvelun kautta. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://tem.fi/lainsaadantohankkeet> tunnuksella TEM072:00/2021.

2 Nykytila ja sen arviointi

Hankintalaki ja erityisalojen hankintalaki tulivat voimaan vuoden 2017 alussa. Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016, jäljempänä hankintalaki) sekä laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista (1398/2016, jäljempänä erityisalojen hankintalaki) tulivat voimaan 1.1.2017. Uudistuksella saatettiin voimaan 26.2.2014 annetut Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta (jäljempänä hankintadirektiivi), Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/25/EU vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja direktiivin 2004/17/EY kumoamisesta (jäljempänä erityisalojen hankintadirektiivi) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/23/EU käyttöoikeussopimusten tekemisestä (jäljempänä käyttöoikeussopimusdirektiivi). Hankintalainsäädännön oikeussuojaa koskevat säännökset perustuvat valvontadirektiiviin 665/1989/ETY ja erityisalojen valvontadirektiiviin 92/13/ETY.

Julkisilla hankinnoilla on sisämarkkinoilla suuri taloudellinen merkitys. Euroopan komission mukaan julkiset hankinnat muodostavat noin 15 – 20 prosenttia EU:n bruttokansantuotteesta. Suomen julkisten hankintojen volyymi on vuositasolla arvioituna noin 47 miljardia euroa. Suomessa julkaistiin vuonna 2021 noin 19 000 hankintailmoitusta. Julkisiin hankintoihin liittyy erilaisia tehostamis-, vaikuttavuus sekä laatu tavoitteita. Tämä tuo mahdollisuuksia julkisen talouden kestävyuden parantamiseen sekä yhteiskunnallisten tavoitteiden edistämiseen julkisten hankintojen kautta. Lisäksi hankintamenettelystä osapuolille syntyvillä kustannuksilla, hallinnollisella taakalla sekä menettelyyn kuluvalla ajalla on suuri merkitys julkisten varojen käytön tehostamisessa.

Tässä esityksessä ehdotetaan muutoksia, joilla edistetään hallitusohjelmassa esitettyjen laadullisten kriteerien huomioimista julkisissa hankinnoissa, lisätään hankintoihin liittyvää vastuullisuutta sekä edistetään kaksikielisyyden toteutumista hankinnoista ilmoittamisessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavan hankintojen valvontaan liittyvää määräaika sekä tehdään pieniä korjauksia menettelyihin.

Hankintadirektiiveissä pyritään turvaamaan toimivat eurooppalaiset sisämarkkinat ja kaikille tarjoajille tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu julkisissa hankinnoissa. Julkisia hankintoja koskevat direktiivit eivät salli suurta liikkumavaraa kansallisessa täytäntöönpanossa. Keskeisimmät jäsenvaltioiden harkinnassa olevat määräykset koskevat direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä hankintoja sekä määräyksiä, joiden osalta direktiivit nimenomaisesti jättävät harkintavaltaa jäsenvaltioille. Direktiivien sallimaa liikkumavaraa on esimerkiksi EU-kynnysarvon alittavissa hankinnoissa sekä sosiaali- ja terveystaloudellisia koskeissa kilpailuttamismenettelyissä.

Hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin on tehty erinäisiä pääosin teknisiä muutoksia niiden voimaantulon jälkeen. 1.7.2021 voimaan tullessa hankintalain muutoksen (499/2021) yhteydessä muutettiin hankintalakia siten, että se huomioi pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa hankintalakiin esitettyjä kirjauksia hankintojen vastuullisuudesta.

2.1 Hankinta-Suomi

Hallitusohjelmassa julkisille hankinnoille asetettujen erilaisen kehittämistarpeiden ja tavoitteiden vaikutuksellinen saavuttaminen edellyttää lainsäädäntötoimenpiteiden lisäksi myös muita toimenpiteitä. Hankintojen vaikuttavuuden edistäminen edellyttää yhteistyötä sekä ministeriöiden välillä, että kuntasektorin ja tarjoajien kanssa. Yhteisten tavoitteiden ja linjausten laatimiseksi sekä edistämiseksi valtiovarainministeriö asetti Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimen-

pideohjelman (Hankinta-Suomi) laatimaan kansallisen julkisten hankintojen strategian. Strategian avulla lisätään julkisten hankintojen toimijoiden yhteistyötä ja kehittämään hankintojen vaikuttavuutta. Hankinta-Suomi -toimenpideohjelman toimikausi on 5.9.2019 – 31.12.2023 ja sitä johdetaan yhteistyössä Suomen Kuntaliitto ry:n kanssa. <https://vm.fi/hankinta-suomi>

Kansallisen julkisten hankintojen strategian valmistelussa on huomioitu hallitusohjelman julkisiin hankintoihin liittyvät lukuisat tavoitteet liittyen mm. tehostamiseen, kestäväan kehitykseen, innovaatioihin, ilmastotavoitteisiin, sosiaalisiin näkökohtiin, osaamisen kehittämiseen, parhaiden käytäntöjen levittämiseen, ympäristönäkökohtiin, sosiaaliseen työllistämiseen, kotimaisen ruoan asemaan, teknologiseen kehitykseen, elinkaaritaloudellisuuteen, laatuun, vastuullisuuteen ja kaksikielisyyteen. Lisäksi kansallisessa julkisten hankintojen strategiassa huomioidaan myös kuntien strategiset tavoitteet. Strategia konkretisoi yhteisen näkemyksen siitä, mitä julkisin varoin tehtävissä hankinnoissa on tärkeää tavoitella. Se mahdollistaa yhdessä suunnitellut konkreettiset toimenpiteet, joilla tuetaan tavoitteisiin pääsemistä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä annettu julkisten hankintojen strategia sitouttaa toimijat yhteisiin tavoitteisiin, konkreettisiin kehittämistoimiin ja laajaan yhteistyöhön. Ministeriöt sitoutuvat toteuttamaan strategian tavoitteet omassa ja hallinnonalansa toiminnassa. Periaatepäätös sisältää strategian lisäksi sektoriministeriöiden antamat kansallista julkisten hankintojen strategiaa toteuttavat konkreettiset linjaukset ja toimenpiteet innovaatioihin sekä vastuullisiin elintarvikehankintoihin liittyen. Yhteisellä kansallisella strategialla ja laaja-alaisella yhteistyöllä saadaan pitkän aikavälin vaikuttavuutta ja voidaan saavuttaa hallitusohjelmataavoitteet lainsäädäntömuutoksia tehokkaammin. Strategian myötä julkisia hankintoja toteuttavat tahot, kuten valtio, kunnat ja seurakunnat, saavat työnsä avuksi konkreettisia työkaluja. Yritykset ja järjestöt saavat uudenlaisen kumppanuuden myötä liiketoimintamahdollisuuksia. Useat kansalaisille tärkeät palvelut tehdään julkisina hankintoina ja strategia tuo mukanaan parempia arjen asiakaskokemuksia.

Julkisten hankintojen strategia koostuu kahdeksasta kehittämisen osa-alueesta eli strategisesta tahtotilasta ja 25:stä niitä konkretisoivasta tavoitteesta. Strategiassa kehittämisen kärkinä ovat strateginen johtaminen sekä hankintataitojen edistäminen. Hankintoja johdetaan strategisena toimintona ja hyödynnetään hankintojen potentiaali tavoitteiden saavuttamisessa. Hankinnat tehdään ammattimaisesti ja hankintaosaamista kehitetään jatkuvasti. Tiedolla johtaminen ja vaikuttavuuden arviointi tukevat strategista johtamista. Tahtotilana on, että Suomi on edelläkävijä hankintojen tiedolla johtamisessa ja vaikuttavuuden kehittämisessä. Kehittämistyön keskiössä on toimivien ja laadukkaiden tuotteiden ja palveluiden hankkiminen siten, että kaikki osapuolet ovat osallisina prosessissa ja markkinat ovat elinvoimaiset. Kilpailutukset onnistuvat ja tarjouksia saadaan riittävä määrä vain silloin kuin yritykset kokevat julkiset hankinnat houkutteleviksi. Julkisten hankintojen osana voidaan synnyttää myös innovaatioita. Haasteita ratkaistaan innovaatioilla ja hankintoja tehdään kokeilevasti ja kehitysmuotoisesti. Edellä mainittujen osa-alueiden kehittämisen avulla voidaan saavuttaa taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyttä. Hankinnoilla edistetään yhteiskuntavastuullisesti julkisen talouden kestävyttä, edistetään sosiaalista yhteiskuntavastuuta julkishallinnon sekä yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Suomi on ekologisten julkisten hankintojen suunnannäyttäjä.

2.2 Sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) on säädetty kattavasti ja voimassa olevaa hankintalakia velvoittavammin palvelujen hankkimisesta yksityiseltä palvelun tuottajalta. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistamista koskeva hallituksen esitys (HE 241/2020) on hyväksytty eduskunnassa 21.6.2021. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjes-

tämisestä annetun lain (612/2021) mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisivat nykyisten kuntien, sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien sijaan hyvinvointialueet. Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen siirtyy vuoden 2023 alusta lukien hyvinvointialueiden vastattavaksi. Uudistus tulee muuttamaan myös ulkoistettujen palvelujen hankinnalle asetettavia ehtoja. Hyvinvointialueilla on myös kuntia vahvemmat resurssit ja osaamista palvelujen hankinnoissa. Kuntia suurempina järjestäjätahoina hyvinvointialueilla on paremmat mahdollisuudet huolehtia asiakkaiden riittävästä ja yhdenvertaisista palveluista.

Sosiaali- ja terveystalveluja koskevan järjestämislain 12 pykälässä oleva palveluiden tuottamista ja tuottajalle asetettavia vaatimuksia koskeva säätely on monilta osin velvoittavampaa, kuin mitä hankintalaissa säädetään. Järjestämislain säätelyllä pyritään estämään erityisesti ulkoistetuissa palveluissa havaittuja puutteita palvelujen laadussa. Hankintalaki on hankintamenettelyjä koskeva yleislaki, joten sosiaali- ja terveystalvelujen laadusta ja muista sisältövaatimuksista on jatkossakin tarkoituksenmukaisempaa säädellä yksityiskohtaisemmin näitä palveluja koskevassa erityislainsäädännössä.

Hyvinvointialueilla tulee olla riittävä oma palvelutuotanto. Palveluja voidaan myös ostaa hyvinvointialueen oman tuotannon täydentämiseksi tai antaa asiakkaille palveluseteli. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 3 luvussa säädetään aiempaa yksityiskohtaisemmin ja velvoittavammin ulkoistetuille palveluille asetettavista laatuvaatimuksista ja erityisesti palvelun tuottajille asetettavista ehdoista. Nämä vaatimukset ovat osin tiukempia kuin mitä hankintalaissa on edellytetty.

Hyvinvointialueen on vastattava palvelutarpeen ja hoidon tarpeen arvioinnista hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta. Järjestämislain 14 § mukaan yksityisellä palveluntuottajalla on oltava hyvinvointialueen hankkimien palvelujen sisältöön ja laajuuteen nähden riittävä osaaminen, palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä muut riittävät toimintaedellytykset. Yksityisen palveluntuottajan on oltava riittävän vakavarainen, jotta se pystyy huolehtimaan toiminnasta, sen jatkuvuudesta ja lakisääteisten velvollisuuksiensa täyttämistä. Yksityisen palveluntuottajan on lisäksi nimettävä toiminnasta vastaava vastuuhenkilö sekä toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä määrä toimintokohtaisia vastuuhenkilöitä. Hyvinvointialueen on lisäksi varmistettava, ettei yksityisen palveluntuottajan aikaisemmassa toiminnassa ole todettu vakavia tai toistuvia puutteita asiakas- ja potilasturvallisuudessa.

Järjestämislain 15 §:ssä on lueteltu hyvin kattavasti, mitä hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan välisessä sopimuksessa on vähintään sovittava. Näitä seikkoja ovat mm. se, miten hankittavien palvelujen sisältö, määrä ja laatu käytännössä toteutetaan sekä miten hyvinvointialue käytännössä ohjaa ja valvoo toimintaa. Merkityksellistä on myös se, että järjestämislaissa edellytetään sopimukseen otettavaksi sanktioita mahdollisen palvelun tuottajan virhetilanteen varalta ja ehdot, kuinka sopimus voidaan tarvittaessa irtisanoa. Järjestämislain 18 §:ssä säädetään hyvin kattavasti yksityisen palveluntuottajan velvollisuuksista. Palvelun tuottajan on muun ohella noudatettava hyvinvointialueen määrittelemiä palvelukokonaisuuksia ja palveluketjuja sekä toimittava yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden palveluntuottajien kanssa. Järjestämislaissa on säädetty myös yksityiselle palvelun tuottajalle velvoite noudattaa hallinnon yleislakeja, kuten julkisuuslakia. Myös yksityiseen palvelun tuottajaan sovelletaan rikoslain virkavastuuta koskevia säännöksiä. Yksityiseltä palvelun tuottajalta edellytetään järjestämislain 40 § mukaisesti myös kattavaa omavalvontaa. Omavalvonnassaan on erityisesti varmistettava palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu osana palvelujen tuottamista.

2.3 Hiilijalanjälki hankinnoissa

Pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelmassa esitetään hankintalain muuttamista siten, hiili- ja ympäristöjalanjälki sisällytetään hankintakriteereihin ympäristövaikutuksiltaan merkittävissä hankinnoissa. Lisäksi edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta.

Hankintalaissa on säädetty hiilijalanjäljen huomioimisesta julkisissa hankinnoissa. Kansallisen sääntelyn taustalla on EU:n hankintadirektiivin (2014/24/EU) säännös, joka velvoittaa hankintayksikköä huomioimaan ympäristö- ja muut kestävyysnäkökohdat 69 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Kyseessä on velvollisuus hylätä tarjous, jos se on poikkeuksellisen alhainen siksi, että se rikkoo hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja, ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita. Hankintalaissa tämä velvoite on sisällytetty 96 §:n toiseen momenttiin. Tarjousta ei kuitenkaan ole velvollisuutta hylätä automaattisesti ympäristörikkomuksen perusteella vaan ainoastaan silloin, jos tarjous on hinnaltaan poikkeuksellisen alhainen rikkomuksen vuoksi. Lisäksi hankintayksiköllä on mahdollisuus ottaa ympäristönäkökohdat huomioon useissa eri kohdissa hankintamenettelyä. Ympäristönäkökohtien arviointi korostuu erityisesti hankinnan suunnitteluvaiheessa. Hankinnan suunnitteluvaiheessa ympäristö- tai hiilijalanjälki voidaan huomioida hankintalain 71 §:n mukaisesti hankinnan kohteen kuvauksessa. Hankintayksikkö voi määrittellä ympäristövaatimukset hankinnan kohteena olevalle tavaralle, palvelulle tai urakalle. Kuormittavina tekijöinä voidaan huomioida esimerkiksi käytettävien raaka-aineiden ja kemikaalien, kuljetusten ja pakkausten ympäristövaikutuksia tai veden kulutusta, osien kulumista, huoltovälejä, päästöjä ja prosessissa syntyviä jätteitä. Hankinnan kohteena olevien tuotteiden ja palveluiden ympäristövaikutuksia ja päästöjä voidaan toisin sanoen tarkastella niiden koko elinkaaren ajalta. Hankintayksikkö voi näin ollen esimerkiksi vaatia, että hankittavat tuotteet on valmistettu ympäristöystävällisillä menetelmillä, kunhan vaatimus liittyy hankinnan kohteeseen. Hankinnan kohteen kuvaamisessa voidaan käyttää apuna myös hankintalain 72 §:n mukaisesti ympäristöominaisuuksiin liittyviä merkkejä.

Hankintayksikkö voi edistää ympäristönäkökohtien toteutumista tarjoajille asetettavilla vaatimuksilla. Hankintalain 81 §:n 1 momentin 3 kohdassa todetaan, että tarjoaja voidaan poissulkea, mikäli ammattitoiminnassa on vakava virhe, jonka hankintayksikkö voi näyttää toteen. Lisäksi tarjoaja voidaan sulkea pois tarjouskilpailusta ympäristövelvoitteen rikkomisen vuoksi 81 §:n 1 momentin 5 kohdan perusteella, jos hankintayksikkö voi osoittaa rikkomuksen tapahtuneen. Hankintalain esitöiden (HE108/2016 vp.) mukaan samaa rikkomusta tai laiminlyöntiä voitaisiin pitää sekä 81 § 1 momentin 3 että 5 kohdassa tarkoitettuna poissulkemisperusteena, esimerkiksi rikoslain 48 luvun mukaiset ympäristörikkokset soveltuvat molemmissa tilanteissa. Lisäksi 81 §:n 1 momentin 9 kohdassa annetaan mahdollisuus poissulkea tarjoaja, jonka suorituksissa on aikaisemmissa hankintasopimuksissa tai käyttöoikeussopimuksissa ollut sellaisia merkittäviä tai toistuvia puutteita, jotka ovat johtaneet sopimuksen ennenaikaiseen irtisanomiseen, purkamiseen, vahingonkorvauksiin tai muihin vastaaviin sanktioihin.

Hankintayksikkö voi huomioida ympäristönäkökohtia asettamalla tarjoajalle soveltuvuusvaatimuksia. Soveltuvuusvaatimuksiksi voidaan määrittellä muun muassa henkilöstön osaamiskriteerejä taikka ympäristöasiat huomioivia referenssi vaatimuksia. Soveltuvuusvaatimuksena voi olla esimerkiksi vaatimus ympäristöasioiden hallintajärjestelmästä, jonka avulla toimija tunnistaa oman toimintansa ympäristövaatimukset tai hiilijalanjäljen ja kertoo, miten hankinnan yhteydessä syntyvät jätteet kierrätetään asianmukaisesti tai miten hiilijalanjälki aiotaan kompensoida. Standardoidut järjestelmät auttavat tunnistamaan ja vähentämään haitallisia ympäristövaikutuksia sekä säästämään kustannuksia. Esimerkiksi ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä (Eco-Management and Audit Scheme, EMAS) perustuu EU:n asetukseen

HE 115/2022 vp

(1221/2009/EY, EMAS-asetus) ja se koostuu kansainvälisen ISO 14001 -ympäristöjärjestelmästandardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä sekä ympäristöraportista eli EMAS-selonteosta. ISO 14001 - ja EMAS-järjestelmät huomioivat ympäristöasiat kattavasti organisaatioiden toiminnassa.

Itse hankinta voidaan tehdä parhaan hinta-laatusuhteen taikka pelkän hinnan tai edullisimpien kustannusten perusteella. Mikäli perusteeksi valitaan hinta, hankinnan kohteen kuvaukseen voidaan sisällyttää ympäristövaatimuksia. Tällöin hankintayksikön määrittelemät vähimmäisvaatimukset täyttävät palvelut, tuotteet tai urakkatarjoukset kilpailevat keskenään vain hinnalla. Hankintalain 93 § ja 94 §:ien mukaisesti hankintayksikkö voi asettaa ympäristönäkökohdat kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteiksi. Tällöin vertailuperusteet voivat olla esimerkiksi energian ja vedenkulutuksen todisteellinen vähentäminen ja kuljetuskaluston päästöt ja niiden vähentäminen. Vertailuperusteiden tulee kuitenkin liittyä hankinnan kohteeseen. Liityntä voi olla mihin tahansa tavarahan, palvelun tai urakan vaiheeseen. Näin ollen on siis esimerkiksi mahdollista ottaa huomioon ympäristönäkökohdat valmistusmateriaalien hankinnasta aina tuotteen käytön jälkeiseen aikaan. Elinkaarilaskelmaa käyttämällä hankintayksikön on mahdollista huomioida hankinnan kohteen suorat sekä ulkoiset ympäristövaikutukset. Olennaista näiden ympäristövaikutusten huomioimiselle on, että niiden kustannukset hankintayksikölle taikka muulle hankinnan kohteen käyttäjälle ovat tiedossa. Hankintamenettelyn avoimuus sekä tarjoajien tasapuolinen kohtelu kuitenkin edellyttävät, että kustannusten laskemisen perusteiden arviointimenetelmät perustuvat puolueettomasti todennettaviin ja syrjimättömiin perusteisiin. Ympäristönäkökulmat voidaan huomioida hankintasopimuksissa ja sopimuskauden aikana. Ne on aina ilmoitettava hankinta-asiakirjoissa hankintamenettelyn alussa.

Hallitus asetti Hiili- ja ympäristöjalan laskemista koskevan HILMI-hankkeen selvittämään tarvittavia toimenpiteitä (<https://tietokayttoon.fi/-/hiili-ja-ymparistojalanjalki-hankinnoissa-lainsaadanto-ja-mittaaminen-hilmi->). Työryhmäraportissa (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162672>) esitettiin useita suosituksia, joilla voidaan korostaa ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien tärkeyttä sisällyttämällä ne hankintalakiin lain muiden tavoitteiden rinnalle. Työryhmä suositteli, että velvoite huomioida olemassa olevaa sääntelyä vieläkin vahvemmin ja ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat nostetaan nimenomaisesti hankintalain tavoitteisiin, 2 §:n 1 momenttiin, lain muiden tavoitteiden rinnalle. Muutoksella haluttua vahvistaa ympäristönäkökohtien huomioimista osana hankintaprosessia. Lisäksi työryhmä suositteli, että hankintalain 81 §:n 1 momentin 5 kohdan mukainen ympäristöririkoksia koskeva harkinnanvarainen poissulkemisperuste tulisi muuttaa pakolliseksi poissulkuperusteeksi siten, että rikoslain 48 luvun mukaiset ympäristöririkokset lisättäisiin pakolliseksi poissulkemisperusteiksi. Työryhmä esitti, että näillä muutoksilla lisättäisiin hankintayksikön selvittämisvelvollisuutta pakollisten soveltuvuusvaatimusten osalta. Vaatimus voidaan toteuttaa tehokkaasti sähköisen hankintamenettelyn avulla, ja ulottaa selvitysvelvoite koskemaan myös toimittajien käyttämiä alihankkijoita. Muutos tukisi myös ympäristörikosten torjuntaa ja harmaan talouden torjuntaa.

Lisäksi HILMI-työryhmä suositteli elinkaarikustannusten käytön kehittämistä. Työryhmä esitti, että hankintayksiköille asetetaan muussa julkisten varojen käyttöä koskevassa lainsäädännössä (kuten kuntalaissa) velvollisuus laatia ympäristövaikutuksiltaan merkittävimpiin tuoteryhmiin kuuluville hankinnoille selkeä budjetti, jossa lasketaan hankinnan elinkaarikustannus, joka otetaan huomioon hankinnan suunnitteluvaiheessa ja mahdollisuuksien mukaan myös kilpailutuksessa.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa siten, että työryhmän johtopäätökset ja suositukset tulisi huomioiduksi hankintadirektiivien mahdollistamalla tavalla.

2.4 Hankintojen vastuullisuus ja harmaan talouden torjunta

2.4.1 Yleistä

Pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelmassa edistetään hankintojen vastuullisuutta laajentamalla hankintalain ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten rikkomusten poissulkemisperusteita sekä korostetaan yritys- ja verovastuullisuutta.

Hankintojen vastuullisuus tulee monin tavoin esille myös Hankinta-Suomi -hankkeen toimenpide-ohjelmassa esimerkiksi osana Sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys -toimenpidekokonaisuutta. Taloudellisen kestävyuden -teemaryhmän toimenpiteenä on tarkoitus selvittää valtionvarainministeriön vetovastuulla myös edellytyksiä, joilla voitaisiin toteuttaa rikosrekisteritietojen saaminen sähköisesti. Myös hankinnoilla työllistämisen toimintamallin kehitystyö on käynnistynyt.

Vastuullisuuden parantaminen on esillä myös harmaan talouden torjunnan strategian toimenpide-ohjelmassa ja oikeusministeriön korruption vastaisen ohjelman toimenpiteissä. Näissä ohjelmissa on niin ikään käytännön hankintatoiminnan vastuullisuutta parantavia toimenpiteitä.

Hallitusohjelman mukaista vastuullisuutta on lisätty jo 1.7.2021 voimaan tulleella hankintalain ja erityisalojen hankintalain muutoksella (1257/2021). Muutoksella lisätään hankintayksiköiden tosiasiallisia tiedonsaantioikeuksia tarjoajien alihankkijoihin kohdistuvista pakollisista poissulkuperusteista. Lisäksi muutoksen myötä hankintayksiköillä on mahdollisuus saada verohallinnon harmaan talouden selvitysyksiköltä tietoja tarjoajayrityksen ohella myös tämän alihankkijasta. Näitä verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön toimittamia tietoja voidaan pyytää myös kansalliset kynnsarvot alittavissa hankinnoissa. Muutokset ovat merkittäviä laajennuksia aiempaan säätelyyn.

Hankintalain 80 §:ssä luetellaan joukko vakavia rikoksia, joihin syyllistyneet toimijat hankintayksikön tulee sulkea pois tarjouskilpailusta. Säätely perustuu tältä osin hankintadirektiivin velvoitteisiin. Direktiivin mukaisesti poissulkeminen voidaan hankintayksikön harkinnan mukaan toteuttaa myös esimerkiksi silloin, kun yritys on laiminlyönyt veroja tai sosiaaliturvamaksuja tai on syyllistynyt ammattitoiminnassaan vakavaan virheeseen. Sidosryhmien kuulemisessa ehdotettiin pakollisia poissulkemisperusteita laajennettavaksi. Ehdotus oli esillä jo vuoden 2017 hankintalain kokonaisuudistuksen yhteydessä, mutta ehdotusta ei pidetty toteuttamiskelpoisena. Ongelmaksi muodostui mm. poissulkemisen seurauksena syntyvä kaksoisrangaistavuus.

Jo tehtyjen muutosten lisäksi hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa hankintojen vastuullisuuden lisäämiseksi hankintadirektiivien mahdollistamalla tavalla.

2.4.2 Hankintojen valvonta ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivaltuudet

Hankintalain 141 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtäviin kuuluu hankintalain noudattamisen valvonta. Ensisijaisesti valvonta keskittyy ilmoittamatta toteutettuihin hankintalain vastaisiin suorahankintoihin sekä muihin merkittäviin suorahankintoihin rinnastuviin menettelyltään karkeasti virheellisiin tai syrjiviin hankintoihin. Hankintalain 141 §:n 2 momentin mukaan viraston on tehtävä seuraamuksia koskeva esitys markkinaoikeudelle kuuden kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvittämistoimenpiteet katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, jolloin se alkaa kulua uudelleen alusta.

Kilpailu- ja kuluttajavirastolla on ollut hankintalain mukainen valvontatehtävä ja -toimivaltuudet 1.1.2017 alkaen. Ensimmäisten valvontavuosien aikana on havaittu voimassa olevan hankintalain mukaiseen määräajan riittävyyteen kohdistuvia haasteita, jotka ovat vaikuttaneet hankintalain 15. luvun mukaisen valvonnan toteuttamiseen. Virasto tai virastolle vihjeen tai toimenpidepyynnön jättämisestä mahdollisesti kiinnostuneet tahot saavat tiedon suoraan hankinnoista ja sopimusmuutoksista usein vasta viiveellä, jolloin Kilpailu- ja kuluttajavirastolle asetettu kuuden kuukauden määräaika on jo ehtinyt kulua siinä vaiheessa, kun se saa asiasta tiedon. Tällaisissa tapauksissa mahdollisesta hankinnan merkittävästä arvosta ja lainvastaisuuden ilmeisyydestä huolimatta virastolla ei ole ollut mahdollisuutta aloittaa selvittämistoimenpiteitä voimassa olevan määräajan puitteissa ja katkaista määräajan kulumista siten, että esitys markkinaoikeudelle olisi käytettävissä.

Niin ikää määräajan katkaisemisesta alkanut jälkimmäinen kuuden kuukauden määräaika on osoittautunut käytännön valvontatoiminnassa liian lyhyeksi. Hallintolain virallisperiaatteen mukaisesti Kilpailu- ja kuluttajaviraston on viranomaisena vastattava asian riittävästä selvittämisestä. Esityksen valmistelemisen edellyttää lähes kaikissa tapauksissa sitä, että hankintayksikön vastattua Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityspyyntöön viraston on laadittava ja lähetettävä hankintayksikölle uusi, tai useampi uusi, selvityspyyntö sekä varattava hankintayksikölle riittävä aika näihin selvityspyyntöihin vastaamiseksi. Jo pelkkä asiaan liittyvien tosiseikkojen selvittäminen hankintayksiköltä vie usein lähes kaksi kuukautta, jonka aikana Kilpailu- ja kuluttajavirastolle asetettu kuuden kuukauden määräaika kuluu. Määräajan riittämättömyys korostuu tilanteissa, joissa Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei saa hankintayksiköltä riittävän tarkkoja vastauksia selvityspyyntöjen kysymyksiin ja joissa selvitysprosessi kestää tämän vuoksi normaalia pidempään, taikka tilanteissa, joissa hankintayksikkö ei kykene toimittamaan selvityspyntövastauksia viraston asettamissa määräajoissa ja pyytää lisäaikaa pyydettyjen tietojen ja selvitysten toimittamiseen. Hankintalain 142 §:n mahdollistama uhkasakko ei tällaisissa tilanteissa ole tehokas keino Kilpailu- ja kuluttajaviraston tietojensaannin ja tehokkaan valvonnan varmistamisessa. Viraston määräaika esityksen tekemiseen on lyhyt eikä määräaikaa voida pidentää, vaikka hankintayksikön selvityspyyntöön antamat vastaukset olisivat niin puutteellisia, että uhkasakkomenettelyä jouduttaisiin käyttämään.

Myös hallintolain mukainen kuuleminen on tehtävä viraston kuuden kuukauden määräajassa. Hallintolaki edellyttää, että Kilpailu- ja kuluttajaviraston saatua asiaa koskevan oikeudellisen arvionsa ja tämä arvion sisältämän hallintopäätösluonnoksen valmiiksi hankintayksikköä ja muita asianosaisia on kuultava asiaan vaikuttavista seikoista. Hallintopäätösluonnos on lähetettävä kuulemiselle merkittävästi ennen kuuden kuukauden määräajan päättymistä, joten se lyhentää Kilpailu- ja kuluttajaviraston aikaa selvitysten hankkimiseksi ja oikeudellisen arvion tekemiseksi. Kuulemisella hankintayksikölle ja muille asianosaisille on varattava riittävä aika näkemysten esittämiseksi. Jotta kuulemisvaiheessa esitetyt näkemykset ja väitteet voidaan arvioida ja tarvittaessa ottaa huomioon, myös kuulemisen jälkeiselle hallintopäätöksen muokkaamiselle ja viimeistelylle tulee jäädä riittävästi aikaa ennen viraston kuuden kuukauden määräajan päättymistä.

Kuuden kuukauden määräaika selvitystoimien aloittamisesta esityksen tekemiseen on osoittautunut liian lyhyeksi etenkin niissä tapauksissa, joissa hankintayksikön toiminnassa on puutteita laajemminkin hankintalain noudattamisen suhteen taikka joissa hankintayksikkö on laiminlyönyt hankintoihinsa liittyvän sopimushallinnan. Tällaisissa tapauksissa voimassa oleva lainsäädäntö on omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi sille asetetun määräajan ja käytettävissään olevien resurssien puitteissa valmistella esityksen seuraamusten määräämiseksi vain liittyen osaan niistä lainvastaisuuksista, joita hankintayksikön toiminnassa on havaittu. Tämä johtuu siitä, että käytettävissä olevan ajan ja resurssien puitteissa Kilpailu- ja kuluttajavirastolla ei tällaisissa laajoissa ja monimutkaisissa asioissa ole lyhyestä määräajasta

johtuen mahdollisuutta selvittää tosiseikkoja, tehdä oikeudellista arviota ja valmistella hallintopäätöksiä lukuisiin suoraankintoihin liittyen.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston valvontaan liittyviin ongelmiin on tältä osin kiinnitetty huomiota myös korruption vastaisen strategian toimenpideohjelmassa.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa Kilpailu- ja kuluttajaviraston esille nostamalla tavalla siten, hankintojen valvontaa voidaan toteuttaa hankintadirektiivien mahdollistamalla tavalla.

2.5 Laatu hankinnoissa

Pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelmassa edistetään laadun toteutumista hankinnoissa. Voimassa oleva hankintalaki ja erityisalojen hankintalaki mahdollistavat sen, että hankintayksikkö voi huomioida hankinnan laadulle asetettavia vaatimuksia monin eri tavoin, ja laatu voi liittyä lukuisiin hankinnassa huomioitaviin tekijöihin. Laatu voi liittyä palvelua tarjoavaan yritykseen, kuten yrityksen henkilöstön ammattitaitovaatimukseen, kokemukseen, yrityksen vakavaraisuuteen tai yhteiskuntavastuun toteutumiseen. Laatu liittyy myös hankinnan kohteeseen. Palvelujen hankinnassa kaikkein keskeisimmät laatuvaatimukset liittyvät ostettavan palvelun sisältöön ja sen määrittelyyn, joista voidaan antaa pakottavaa sääntelyä tuote- tai palvelukohtaisessa erityislainsäädännössä, viranomaisten muussa ohjauksessa tai esimerkiksi valvontaan liittyvässä oikeuskäytännössä. Laatu liittyy myös siihen kieleen, jolla hankittava palvelu tuotetaan.

Voimassa oleva hankintalaki mahdollistaa hankintojen laadun huomioon ottamisen tarjousten vertailussa käytettävän kokonaistaloudellisen edullisuuden myös esimerkiksi osana palveluja koskevan hankintasopimuksen valvontaa. Viranomaisen ja yksityisen toimijan välisessä suhteessa keskeisessä asemassa on osapuolten välinen sopimus palvelujen tuottamisesta. Viranomaisen vastaa myös ostopalvelusopimuksella tuotettavasta palvelusta kuten omastaan. Näin ollen sopimukseen on otettava muun ohella riittävät määräykset palvelutason seurannasta, sanktioista sekä menettelystä tilanteissa, joissa toiminta ei vastaa hankintayksikön ja lainsäädännön asettamia vaatimuksia ja palvelun laatu ei ole sopimuksen mukaista. Lainsäädännön lisäksi osapuolten vastuista ja velvollisuuksista tulee siten sopia myös ostopalvelusopimuksessa, jotta hankintayksiköllä on tosiasiallinen mahdollisuus varmistua siitä, että yksityiseltä toimijalta hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, mitä viranomaisen toiminnalta edellytetään.

Laatu voi toteutua hankintaan tarjoajille asetettujen vaatimusten lisäksi tarjoajille ja näiden alihankkijoille asetettavilla pakollisilla ja harkinnanvaraisilla poissulkemisperusteilla. Hankintalain 80 §:ssä ja erityisalojen hankintalain 84 §:ssä luetellaan tarjoajien pakolliset poissulkemisperusteet sellaisista vakavista rikkomuksista, joihin syyllistynyt tarjoaja on suljettava tarjouskilpailusta. Tällaisia vakavia rikkomuksia ovat mm. veropetokset, korruptio ja rahanpesu. Hankintayksiköllä on myös hankintalain 81 §:n ja erityisalojen 85 §:n mukaan mahdollisuus oman harkintansa mukaisesti sulkea pois tarjoaja, joka on syyllistynyt muihin rikkomuksiin, kuten sellaisten verojen ja sosiaaliturvamaksujen laiminlyöntiin, joilla on vaikutusta tarjoajan luotettavuuteen ja joiden olemassaolon hankintayksikkö voi näyttää toteen. Arvioinnissa on tällöin huomioitava suhteellisuusperiaate. Pakolliset ja harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet voidaan kohdistaa myös tarjoajan alihankkijaan.

Laatuseikat voivat ilmetä myös hankittavaa palvelua koskevan palvelun tuottajan toimiluvasta. Esimerkiksi eräiden sosiaalipalvelujen tuottaminen yksityisesti edellyttää viranomaisen lupaa, tilojen ja laitteiden tarkastusta sekä omavalvontasuunnitelmaa.

Laatutekijät voivat liittyä yhä enenevässä määrin tuotteiden teknisten ominaisuuksien ohella myös hankintojen ekologiseen kestävyYTEEN. Hankinnoilla voidaan tukea ympäristö- ja vastuullisuustavoitteiden saavuttamista sekä samalla tuottaa taloudellisesti tarkoituksenmukaisilla toimintatavoilla laadukkaita palveluita käyttäjille. Hankintalainsäädäntö kannustaa ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien huomioon ottamisen julkisissa hankinnoissa. Ekologinen kestävyys voidaan ottaa huomioon hankinnan kohteen vähimmäisvaatimuksissa, vertailuperusteissa ja sopimusehdoissa. Ekologisesti kestäväillä hankinnoilla tuetaan vähähiilisiä ja kiertotalouden mukaisia ratkaisuja. Tällöin hankittavissa tavaroissa, palveluissa tai rakennusurakoissa on pienemmät elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset kuin tavanomaisissa vaihtoehtoissa. Ruokahankinnoissa myös elintarviketurvallisuuteen, eläinten hyvinvointiin ja terveyteen liittyvä vastuullisuus on tärkeää, ja se edistää osaltaan myös ekologista kestävyyttä. (Esimerkkinä voidaan mainita lain ajoneuvojen energia- ja ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta julkisissa hankinnoissa (1509/2011) velvoittaa julkisia hankintayksiköitä huomioimaan tieliikenteen moottoriajoneuvojen energiatehokkuuden, hiilidioksidipäästöt ja säännellyt pakokaasupäästöt ajoneuvojen ja henkilökuljetuspalveluiden hankinnoissa.)

Tuotteen tai palvelun laatutekijät voivat liittyä myös laajemmin hankintojen vastuullisuuteen ja harmaan talouden torjuntaan. Vastuullisuuteen liittyvät laatutekijät voivat ilmetä monin eri tavoin. Ekologisesta näkökulmasta vastuullisuus tarkoittaa ilmaston ja ympäristön huomioimista hankintakriteereissä, ruokajärjestelmän kestävyyttä (kasvispainotteinen ruokavalio, lähi- ja luomuruoka), erilaisten hankintojen hiili- ja ympäristöjalanjäljen huomioimista, kiertotalouden edistämistä hankinnoissa, liikenteen aiheuttaman kuormituksen huomioimista sekä energian käytön minimoimista tuotteiden valmistamisessa ja käytössä. Sosiaalinen kestävyys ja vastuullisuus tarkoittaa mm. mahdollisuutta huomioida sosiaalisista syistä tapahtuva työllisyyden edistäminen hankinnoissa (pitkäaikaistyöttömät, erityisryhmät, oppisopimuskoulutus osana hankintoja), työoikeudellisten rikkomusten huomioiminen poissulkemisperusteena. Yritysvastuu ja verovastuullisuus on mahdollista huomioida jo nyt isommissa hankinnoissa, mutta velvoitteita ei ole pakko selvittää pienemmissä hankinnoissa. Sosiaalisella kestävyydellä voidaan tarkoittaa mitä myös mm. eettisyyden huomioimista ja muita vastaavia laatutekijöitä. Harmaan talouden torjuminen on myös keskeinen osa vastuullisuuden huomioimista.

Hankintalain 93 §:ssä on säännökset tarjouksen valinnasta kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteella. Vastaavat säännökset ovat myös hankintalain 12 luvussa koskien tarjousten valintaa sosiaali- ja terveyspalveluhankinnoissa, kansallisissa hankinnoissa sekä käyttöoikeussopimuksissa. Hankintalain mukaan hankintayksikön on valittava tarjouksista kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Hankintayksikkö voi hankinta kohtaisesti määritellä laadun painoarvon kokonaistaloudellista edullisuutta määriteltäessä. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

Hankintayksiköiden tulee huomioida laatutekijät jo hankintaa suunniteltaessa. Tuotteita ja palveluja taikka urakoita suoraan koskevien ehtojen lisäksi onnistuneen ja laadukkaan hankinnan toteutus voi ilmetä esimerkiksi tavasta, jolla markkinoiden vuoropuhelu toteutetaan ja kuinka palvelua käyttäviä asiakkaita kuullaan. Laatunäkökohtia liittyy myös esimerkiksi siihen, kuinka hankintoja toteutetaan eri osissa siten, että myös pienemmät toimijat pääsevät mukaan hankintoihin ja alalle jää tilaa terveelle kilpailulle.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa siten, että hankintojen laadun huomioimista voidaan vielä lisätä hankintadirektiivien mahdollistamalla tavalla.

2.6 Kaksikielisyys hankinnoissa

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaan hankinnoissa edistetään kaksikielisiä hankintoja. Hankintojen kaksikielisyys voi liittyä sekä hankittavan palvelun laatuun kuin hankintojen ilmoittamisen kieleen. Velvollisuudesta ilmoittaa hankinnoista sekä ilmoitusmenettelystä säädetään EU-kynnysarvon ylittävien hankintojen osalta hankintalain 7 luvussa. EU-kynnysarvot ylittävien hankintojen ilmoittamista koskevassa 60 §:ssä ei ole yksilöity ilmoittamisessa käytettävää kieltä. Kansallisen kynnysarvon ylittävien hankintojen, sosiaali- ja terveystalushankintojen ja muiden erityisissä palveluhankintojen sekä käyttöoikeussopimusten osalta hankintalain III osassa kansallisia hankintamenettelyjä koskevien säännösten mukaisesti hankintailmoitus on julkaistava suomen- tai ruotsinkielellä. Jos hankintayksikkö on viranomainen, sen tulee noudattaa toiminnassaan hallinnon yleislakeja kuten kielilakia. Kansalliset säännökset sekä hankintojen ilmoittamista koskeva Hilma-järjestelmä eivät ole mahdollistaneet hankintojen ilmoittamista samanaikaisesti useammalla eri kielellä.

Suomen Kuntaliitto ry:n Julkisten hankintojen neuvontayksikön työ- ja elinkeinoministeriölle laatima kaksikielisyttä koskeva selvitys valmistui alkuvuodesta 2021. Selvitys pohjautui hankintayksiköille ja tarjouskilpailuihin osallistuville yrityksille tehtyyn kyselyyn. Sen tavoitteena oli arvioida sekä hankintayksiköiden että tarjoajien näkemyksiä hankintalainsäädännössä olevista kohdista, jotka estävät kaksikielisten julkisten hankintojen toteuttamisen tai hankaloittaa sitä.

Hankintayksiköiden suurimmat ongelmat liittyvät selvityksen perusteella julkisten hankintojen sähköisessä ilmoituskanava Hilmassa julkaistavien ilmoitusten kieleen. Keskimäärin joka kuudennella hankintayksiköllä on tarve julkaista samasta hankintailmoituksesta kaksi eri kieliversiota. Nämä tahot olivat lähes poikkeuksetta kaksikielisiä kuntia tai valtion viranomaisia. Joka kolmannella kansallisia hankintoja tehneistä hankintayksiköistä esiintyy usein tarve julkaista kansallisia hankintailmoituksia englannin kielellä.

Tarjoajaehdotukset jäävät kyselyn vastausten perusteella erittäin harvoin pois kilpailutuksesta vain sen vuoksi, että hankinta-asiakirjat ovat yksikielisiä. Selvityksen mukaan tarjoajat eivät ole myöskään kokeneet, että hankintalain säännökset estäisivät niitä nauttimasta kielilain mukaisista oikeuksistaan.

Selvityksessä annettiin suosituksia hankintalainsäädännön ja Hilma-ilmoituskanavan kehittämiseksi. Suositusten mukaan ilmoituspohjien kieli vaihtoehtoja tulisi lisätä ja ottaa käyttöön ilmoitusten kieliversioita. Hilma-ilmoituskanavan kehittämisestä vastaa valtionvarainministeriö.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa siten, että hankintayksiköillä olisi tosiasialliset mahdollisuudet noudattaa kielilain vaatimuksia silloin, kun ne toiminnassaan noudattavat hallinnon yleislakeja.

2.7 Hankintojen ilmoittaminen

Hankintalain 59 §:ssä säädetään velvollisuudesta tehdä hankintailmoitukset vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1986, jäljempänä vakiolomakeasetus, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Vakiolomakkeiden tietosisältö vastaa hankintadirektiivissä ja sen liitteissä vaadittua tietosisältöä. Käytännössä vakiolomakkeiden käyttö tapahtuu täyttämällä julkisten hankintojen ilmoituskanava Hilmassa olevat sähköiset ilmoituslomakkeet.

Hankintadirektiiveissä edellytetään, että tiettyjä käyttöoikeusurakoita ja palvelujen käyttöoikeussopimuksia koskevat ilmoitukset julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Perusteena julkisista hankinnoista ilmoittamisen muuttamiselle on täytäntöönpanoasetuksessa esitetty jäsenvaltioiden muuttuneet tarpeet ja teknologioiden kehitys. Perusteena asetuksessa esitetään myös sähköisen hallinnon ”yhden kerran periaate”, jonka avulla voidaan vähentää hallinnollista rasitetta ja parantaa tietojen luotettavuutta sekä helpottaa sellaisten ilmoitusten vapaaehtoista julkaisemista, jotka alittavat EU:n kynnyksarvon tai perustuvat puitejärjestelyihin. Vahvistetut vakiolomakkeet tulisi täyttää automaattisesti käyttämällä tietoja aiemmista ilmoituksista, teknisistä eritelmistä, tarjouksista, sopimuksista, kansallisista hallinnollisista rekistereistä ja muista tietolähteistä.

Euroopan komissio on antanut 23.9.2019 täytäntöönpanoasetuksen 2019/1780 vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta. Euroopan komission antama täytäntöönpanoasetus perustuu hankintadirektiiveissä esitettyyn velvollisuuteen ilmoittaa hankinnoista julkisesti. Täytäntöönpanoasetusta sovelletaan 14.11.2022 lähtien. Täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 mukaisia vakiolomakkeita ei voida enää käyttää 25.11.2023 jälkeen.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa vastaamaan hankintojen ilmoittamista koskevaa muutosta, sillä valtionvarainministeriöllä ei ole tarvittavia hallinnollisesti tarkoituksenmukaisia valtuuksia.

2.8 Muut menettelyyn liittyvät seikat

Neuvoston direktiivien 89/665/ETY ja 92/13/ETY muuttamisesta julkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen tehokkuuden parantamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2007/66/EY (jäljempänä ”oikeussuojadirektiivi”) edellyttää, että 2 d artiklan mukaan kielto tehdä hankintasopimus muutoksenhaun lykkäävän vaikutuksen vastaisesti sekä tehottomuusseuraamuksen määrääminen tällä perusteella koskevat tilanteita, joissa hankintayksiköllä on velvollisuus noudattaa odotusaikaa. Voimassa olevan hankintalain 130 §:n 1 momentin 3 kohdan ja erityisalojen hankintalain 121 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan odotusaikaa ei tarvitse noudattaa, jos sopimus koskee dynaamisen hankintajärjestelmän sisällä tehtävää hankintaa. Voimassa oleva hankintalain 130 §:n 1 momentin 3 kohta ja erityisalojen hankintalain 121 §:n 1 momentin 3 kohta eivät ole oikeussuojadirektiivin mukaisia.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia olisi tarpeen muuttaa vastaamaan oikeussuojadirektiivin vaatimuksia.

3 Tavoitteet

Esityksellä toteutetaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa hankintalakiin ja erityisalojen julkisille hankinnoille asetettuja tavoitteita. Muutokset kohdistuisivat niin kansallisiin kuin EU-kynnyksarvot ylittäviin hankintoihin. Esityksen tavoitteena on parantaa hankintojen laatua sekä ympäristönäkökulmien huomioimista julkisissa hankinnoissa. Ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä koskevalla muutoksella halutaan korostaa ja vahvistaa ympäristönäkökohtien huomioimista osana hankintaprosessia ja sen eri vaiheissa. Tämä tarjoaa ei ainoastaan oikeudellista, vaan myös poliittista tukea ympäristönäkökohdille, mikä on tärkeää käytännössä, kun hankintayksiköt laativat strategioita ja ohjeistuksia ostoprosesseille myös kynnyksarvot alittavissa hankinnoissa. Hankintayksikön olisi edelleen mahdollistaa määrittellä ja toteuttaa hankintansa parhaaksi katsomallaan tavalla. Tavoitteena olisi kuitenkin edistää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä siitä, miten hankintayksikkö on kulloisessakin hankinnassa

laadun huomioinut. Hankintojen ympäristö- ja hiilijalanjälkeä koskevan ehdotuksen pääasiasiallisena tavoitteena on vahvistaa hankintalakiä siten, että siinä huomioidaan nykyistä paremmin hankintojen ympäristövaikutukset.

Muutosten tavoitteena on lisätä hankintojen vastuullisuutta. Hankintojen vastuullisuutta korostettaisiin lisäämällä ympäristörikkokset perusteisiin, joilla tarjoaja voidaan sulkea pois tarjouskilpailusta. Tarkoituksena olisi myös edelleen selkeyttää ja yhdenmukaistaa hankintayksiköiden tiedonsaantioikeuksia alihankkijoiden mahdollista poissulkemista pakollisten poissulkuperusteiden johdosta. Hankintavalvontaa koskevan muutoksen tavoitteena olisi varmistaa Kilpailu- ja kuluttajavirastolle riittävä aika valvonnan oikeudellisen arvioinnin ja markkinaoikeudelle tehtävän seuraamusta koskevan esityksen määräämiseksi.

Hankintojen ilmoittamista koskevien muutosehdotusten tavoitteena on selkeyttää hankintalakiä ja erityisalojen hankintalakiä hankintojen ilmoittamista koskevan kielikysymyksen osalta siten, että hankintayksiköillä olisi tosiasialliset mahdollisuudet noudattaa kielilakiä hankinnoista ilmoittaessaan. Lisäksi ehdotuksen tavoitteena on huomioida Euroopan Unionin hankintojen ilmoittamista koskeva muutoksen vaikutuksen hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin.

Lisäksi esityksen tavoitteena on korjata eräitä muita teknisiä virheitä ja puutteita.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteita, joilla parannetaan julkisten hankintojen laatua, tehostetaan ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien huomiointia hankinnoissa sekä edistetään kaksikielisten hankintojen ilmoittamista. Ympäristötavoitteiden toteuttamiseksi esityksessä ehdotetaan muutettavan hankintalain tavoitteita koskevaa 2 §:ää siten, että lain tavoitteena korostettaisiin ympäristölle ystävällisten hankintojen toteuttamista.

Muutoksella lisättäisiin hallitusohjelman mukaisesti hankintayksikön selvittämisvelvollisuutta pakollisten soveltuvuusvaatimusten osalta. Esityksessä esitetään lisäävän rikoslain 48 luvun mukaisia törkeitä ympäristörikkoksia ehdokkaiden tai tarjoajien pakollisiksi poissulkemisperusteiksi hankintalain 80 § 2 momenttiin. Samalla selkeytettäisiin voimassa olevan hankintalain tulkinnanvaraisuutta alihankkijoiden poissulkemisen osalta. Ehdotuksessa selkeytettäisiin alihankkijoiden poissulkemisperusteiden hankintalain 80 §:n 3–5 momentin osalta sekä selkeytettäisiin alihankkijoiden poissulkemismenettelyä koskevaa 78 §:ää. Esitettävät muutokset tukisivat myös ympäristörikkosten torjuntaa ja harmaan talouden torjuntaa.

Ehdotuksessa esitetään toteutettavaksi pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa olevia hankintalain muuttamista koskevia kirjauksia laadun huomioimisesta hankintamenettelyssä. Hankintalain 93 § 1 momenttia, 106 § ja 122 § 1 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että niissä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä. Hankintayksikölle asetettaisiin myös velvollisuus perustella hankintapäätöksessä, miten se on ottanut laadun huomioon kulloisessakin hankintamenettelyssä. Ehdotuksessa esitetään täydennettävän hankintalain 146 §:ää siten, että laadun perusteluvelvollisuudesta ei olisi valitusoikeutta.

Hankintalain ilmoittamista koskevaa 101 § esitettäisiin muutettavaksi siten, että hankintailmoitus voitaisiin julkaista kielilain mukaisesti. Lisäksi mahdollistettaisiin hankintailmoituksen julkaiseminen samanaikaisesti useammalla eri kielellä. Muutoksella huomioitaisiin hallitusohjelman kirjaus hankintojen kaksikielisuuden edistämisestä ja selvennetään hankintalaissa ollutta

tulkinnanvaraisuutta. Hankintojen ilmoittamista koskevaa 59 §:ää muutettaisiin siten, että annettaisiin valtiovarainministeriölle asetuksenantovaltuus hankintojen ilmoittamisen osalta. Muutoksella huomioitaisiin Euroopan komission hankintojen ilmoittamista koskeva vakiolomakeuudistus.

Esityksessä esitettäisiin Kilpailu- ja kuluttajavirastolle hankinnan valvontaan liittyvän 141 §:n 2 momentin muuttamista markkinaoikeudelle tehtävän esityksen määräajan osalta. Muuttamalla määräajat vuoden pituiseksi parannettaisiin hankintojen valvontaa.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä saattaa olla taloudellisia vaikutuksia yrityksiin sekä julkiseen talouteen ja kansantalouteen.

Laadun kasvaessa tuotteen tai palvelun ominaisuuksissa voi se vaikuttaa tarjottavien tuotteiden taikka palvelujen kustannuksiin. Laadun korostamisella voi olla vaikutusta siihen, millaiset yritykset voittavat tarjouskilpailuja. Tämä voi joillain aloilla edistää pienten- ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia tuottaa julkisia hankintoja. Hankintayksikölle asetettava velvollisuus perustella hankintapäätöksessä laadun huomioon ottaminen lisää hankintayksiköiden työtaakkaa. Laadun merkityksen korostamisella hankinnassa voi olla yritysten toimintaan liittyviä positiivisia vaikutuksia, sillä niiden yritysten, jotka eivät pysty kilpailemaan pelkän hankintahinnan perusteella, osallistumis- ja menestymismahdollisuudet tarjouskilpailuissa paranevat. Positiivisia vaikutuksia voi olla erityisesti alueen pienille ja keskisuurille sekä mikroyrityksille, joiden tuotantovolyymit eivät merkittävästi pienennä tuotantokustannuksia. Pienten- ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuuksien parantamisella voidaan tukea talouskasvua, lisätä alueen työllisyyden kehitystä sekä lisätä kilpailukykyä.

Ympäristöominaisuuksien lisääminen hankittavan tuotteen tai palvelun ominaisuuksiin voi jonkin verran vaikuttaa tarjottavien tuotteiden taikka palvelujen kustannuksiin. Ympäristöominaisuuksien lisääminen voi myös hetkellisesti vähentää yritysten mahdollisuuksia osallistua kulloiseenkin tarjouskilpailuun ja näin vähentää saatavien tarjousten määrää ja vaikuttaa kilpailullisuuteen. Hankintayksiköt voivat kuitenkin etukäteen informoida markkinoita tulevista hankintatarpeistaan ja näin edesauttaa yritysten valmiuksia vastata hankintayksiköiden tuleviin tarpeisiin. Uusien, ympäristövaikutuksiltaan vähemmän haitallisten tuotteiden ja palvelujen hankinnalla voi olla positiivisia välillisiä vaikutuksia yritysten kasvulle sekä kilpailukykyille. Ympäristöominaisuuksien huomioon ottamisesta voi lisätä hankintayksiköille aiheutuvaa hallinnollista työtä hankinnan valmisteluun käytettävän ajan kasvaessa. Tätä vaikutusta voidaan kuitenkin vähentää käyttämällä erilaisia, kehitteillä olevia laskentamalleja sekä hyödyntämällä Hankinta-Suomi -toimenpideohjelman tuotoksia ja ohjeistusta.

Esitys sisältää paljon mahdollistavia elementtejä, mikä tekee vaikutusten määrällisen arvioinnin haastavaksi. Esityksen lopulliset vaikutukset riippuvatkin suurelta osin siltä, miten hankintayksiköt alkavat soveltaa lain tuomia mahdollisuuksia. Laadun korostaminen hankinnoissa määritellään hankintayksiköissä, eikä siihen sisälly tästä lakimuutoksesta koituvia sitovia velvoitteita. Laki ohjaa kohti laatu- ja ympäristönäkökulmien huomioimista osana hankintoja, muttei aseta uusia näitä koskevia sitovia velvoitteita, paitsi koskien ympäristörikoksia pakollisena poissulkuperusteena.

Laatu- ja ympäristökriteerien aiempaa vahvempi huomioiminen voi välillisesti lisätä myös yritysten hallinnollista työtä, kun niiden täytyy osoittaa oman tuotteensa tai palvelunsa laatu- ja

ympäristöominaisuudet. Tämän lakimuutoksen osalta ei kuitenkaan ole varsinaisesta yrityksiin kohdistuvasta sääntelytaakasta, sillä lainsäädäntö ei määritä erityisiä velvoitteita hankintojen ominaisuuksille, vaan ne määrittelee hankintayksikkö. Valtaosa julkisten hankintojen hallinnollisista kustannuksista onkin muuta kuin lainsäädännöstä koituvaa taakkaa¹. Laatunäkökulmien huomioiminen on hankintayksiköiden omien etujen mukaista, ei vain lainsäädännön velvoittamaa toimintaa.

Esityksellä voi olla vaikutuksia julkisiin hankintoihin osallistuvien yritysten kohtaamaan sääntelytaakkaan pakollisten poissulkuperusteiden ulottamisesta alihankintoihin. Lakimuutoksella selkiytetään, että tiedossa olevien rikosten tai laiminlyöntien pakollinen poissulku julkisesta hankinnasta koskee myös alihankkijoita, ja hankintayksiköillä on mahdollisuus pyytää selvitys myös alihankkijasta. Tietojen tarkistaminen alihankkijoilta lisää julkiseen hankintaan osallistuvien yritysten hallinnollista taakkaa erityisesti niissä tapauksissa, joissa tarvittavia rikosrekisteriotteita ei ole saatavilla Suomen kansallisista järjestelmistä, eli esimerkiksi ulkomaisten alihankkijoiden kohdalla. Tapauksissa, joissa hankintaan osallistuvalla on useita kymmeniä ulkomaisia alihankkijoita, voi näiden tietojen keräämisen kustannus vähentää kannusteita osallistua hankintaprosessiin. On kuitenkin huomioitava, että muutos lähinnä selkiyttää jo aiemmin laissa ollutta mahdollisuutta, joka perustuu EU:n hankintadirektiiviin. Kyseessä ei siis ole varsinaisesti elementti, vaan lähinnä jo olemassa olevan sääntelyn täsmentäminen. Sikäli kyse ei ole kansallisesta lainsäädäntömuutoksesta johtuvasta sääntelytaakasta. Lisäksi on hankintayksikön päätäntävällässä, edellyttääkö se hankintaan osallistuvilta poissulkuperusteita koskevien tietojen toimittamista. Mikäli näin tehdään jatkossa aiempaa useammin oikeustilan selventymisen seurauksena, lisää se kuitenkin hankintoihin osallistuvien yritysten kustannuksia ja voi sitä kautta heikentää julkisten hankintojen kilpailullisuutta.

On olemassa riski, että kokonaistaloudellisuuden määritelmän muutos hankintalaissa voi hämärtää lain tulkintaa ja sitä kautta asettaa hankintoihin osallistuvia yrityksiä keskenään epätasa-arvoiseen asemaan niissä tilanteissa, joissa lain soveltamisesta on eri osapuolilla erilainen tulkinta. Tätä kautta on olemassa riski, että lakimuutos voi lisätä tilanteita, joissa hankintayksikkö suosii jotain tiettyä yritystä, mikä heikentää markkinoiden kilpailullisuutta.

Hankintojen ilmoittamista koskevalla uudistuksella voi olla taloudellisia vaikutuksia kilpailutuspalveluja tuottaville yksityisille palveluntuottajille niiden kehittäessä järjestelmänsä vastaamaan uutta ilmoitusjärjestelmää. Ilmoittamista koskevalla uudistuksella voi olla positiivisia yritysvaikutuksia hankintojen ilmoittamisen sujuvoituessa ja tarjouskilpailuun osallistumisen helpottuessa. Hankintojen kaksikielisyyttä edistävällä uudistuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia pienten ja erityisesti mikroyrityksien tarjouskilpailuihin osallistumismahdollisuuksien parantuessa. Pienten yksityisyriyten tai yksittäisten elinkeinonharjoittajien yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien takaamiseksi voi olla olennaista, että hankintailmoitus tai tarjouspyyntö voidaan julkaista molemmilla kansalliskielillä.

Hankintojen valvontaa koskevista muutoksista voi aiheutua kustannuksia kilpailu- ja kuluttajavirastolle sen toteuttaessa hankintavalvontaa. Taloudellisten vaikutusten arvioidaan kuitenkin olevan pieniä, sillä kyse on Kilpailu- ja kuluttajavirasto jo toteuttaman valvonnan määräaikaa koskevasta pidennyksestä eikä sillä laajenneta valvonnan toimialuetta.

¹ Tiirakainen, Sami & muut (2010): Selvitys yrityksille ja hankintayksiköille aiheutuvista hallinnollisista kustannuksista. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, kilpailukyky 10/2010.

Vastuullisuutta koskevalla muutosehdotuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia vastuullisuutta liiketoiminnassa edistäville yrityksille hankintayksiköiden asetettaessa painoarvoa hankinnassa muillekin kuin hintaelementeille. yritystoiminnassaan.

Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion talousarvioon. Esitys lisää jossain määrin julkisten hankintayksiköiden työtaakkaa, millä voi olla vaikutuksia henkilöstöresursointiin.

4.2.2 Viranomaisvaikutukset

Laadun lisäämisellä hankinnoissa laatu- ja laatuvaikutusten huomioimisen kautta on positiivisia vaikutuksia hankintayksiköille niiden saadessa laadukkaita palveluja ja tuotteita.

Hankintapäätöksen perusteluvelvollisuutta koskevalla muutoksella on hankintayksiköiden hallinnollista työtä lisääviä vaikutuksia. Kyse on kuitenkin informatiivisesta kuvauksesta laadun huomioimiseksi eikä tähän liittyisi muutoksenhakumahdollisuutta. Hankintayksiköt voivat edelleen määrittellä, miten laatu kulloinkin on huomioitu ja näin vaikuttaa hallinnollisen työn määrään. Kun Suomessa tehdään vuosittain noin 12 000 julkista hankintaa, tarkoittaa jo yhden työtunnin lisäys julkisiin hankintoihin hankintayksiköissä kuluva työajassa asiantuntijan keskipalkalla vuodessa yhteensä yli 0,4 miljoonan euron kustannuslisäystä, mikäli henkilöstöresursseja lisättäisiin vastaava määrä.

Alihankkijoita koskevalla muutoksella ei ole arvioitu olevan viranomaisvaikutuksia. Muutoksella selvennetään olemassa olevaa sääntelyä. Hankintavalta alihankkijoiden poissulkemisperusteiden selvittämisessä säilyisi edelleen hankintayksiköllä. Mikäli hankintayksiköt selvittäisivät laajamittaisesti alihankkijoita koskevat poissulkemisperusteet voisi tästä aiheutua hallinnollista lisätyötä muun muassa hankintayksiköille, tarjoajille ja rikosrekisteriotteita toimittavalle oikeusrekisterikeskukselle. Rikosrekisteriotteiden sähköistä toimittamista koskevalla prosessilla voitaisiin keventää tästä aiheutuvaa hallinnollista työtä. Sähköistä menettelyä koskevaa uudistusta ei kuitenkaan tulla esittämään tässä ehdotuksessa.

Tarjoajien ja näiden alihankkijoiden pakollisia poissulkemisperusteiden selvittämistä koskevien säännösten käyttöalan laajentaminen voi lisätä jonkin verran valvontaviranomaisten työmäärää, mikäli niitä päätetään käyttää laajasti. Pakollisten poissulkemisperusteiden laajentaminen eräisiin ympäristörikoksiin voi aiheuttaa oikeusrekisterikeskukselle vähäisiä tietojärjestelmä kustannuksia.

Kokonaistaloudellisuuden määritelmän muuttaminen lisää hankintayksiköiden mahdollisuuksia painottaa laatua osana julkisia hankintoja, mutta se voi aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta lain muotoilun jättäessä toimijoille enemmän tulkinnanvaraa lain soveltamiseen, varsinkin ennen kuin oikeuskäytäntö tarkentuu.

Hankintojen ilmoittamista koskeva uudistus voi lisätä jonkin verran hankintayksiköiden hallinnollista työtä, mutta uusien sähköisten järjestelmien kehittämisessä ja käyttöönotossa hankintojen ilmoittamista koskeva työ voidaan osittain automatisoida. Uudistuksilla voi lisäksi kuitenkin olla joitain hankintayksiköiden hallinnollista työtä pienentäviä positiivisia vaikutuksia, sillä uudistuksella pyritään selkeyttämään ja automatisoimaan hankintojen ilmoittamista.

Hankintailmoitusten kieltä koskevalla uudistuksella voi olla positiivisia vaikutuksia hankintayksiköille. Uudistus selkeyttää hankintailmoitusten julkaisemisen saman aikaisesti useammalla eri kielellä. Näin ollen muutoksella on positiivisia vaikutuksia myös kaksikielisten hankintayksiköiden etenkin rannikkoseudun hankintayksiköiden tarjouskilpailuihin, sillä muutos

mahdollistaa hankintailmoituksen julkaisemisen samanaikaisesti molemmilla virallisilla kielellä. Kahdella kielellä julkaistavasta ilmoittamisesta mahdollisesti aiheutuva hallinnollista lisätyötä hankintayksikkö voisi pienentää julkaisemalla toisella kotimaisella kielellä ilmoituksesta ainoastaan tiedon keskeisestä sisällöstä. Hankintojen ilmoittamista koskevalla uudistuksella voidaan parantaa julkisista hankinnoista saatavaa tilastointitietoa sekä edistää komissiolle raportoitavaa tietoa Suomen julkisista hankinnoista.

Hankintojen valvontaa koskevalla muutoksella voi olla hankintapäätöksen pysyvyyttä heikentäviä epävarmuustekijöitä hankintayksiköiden hankintatoimintaan silloin, kun hankintayksikkö toteuttaa hankinnan suorahankintana julkaisematta hankintalain 60 §:n mukaista suorahankintailmoitusta. Hankintayksikkö voi suorahankintailmoituksen julkaisemalla välttää muutosehdotuksen mahdollisesti aiheuttamat haitalliset vaikutukset.

4.2.3 Ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutusten huomioimisella on positiivisia vaikutuksia ympäristölle ystävällisten tuotteiden ja palvelujen hankintaa lisäävinä. Vaikutuksen merkittävyys riippuu ensi sijassa siitä, miten paljon hankintayksiköt painottavat ympäristönäkökulmia omissa hankintapäätöksissään.

Laadun huomioimisella voi olla myös positiivisia vaikutuksia ympäristölle ympäristöystävällisten tuotteiden ja palvelujen hankintojen lisääntyessä.

4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Hankintojen vastuullisuutta koskevilla ehdotuksilla edistetään harmaan talouden torjuntaa julkisissa hankinnoissa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa julkisille hankinnoille asetetaan lukuisia tavoitteita liittyen mm. kestäväan kehitykseen, ilmastotavoitteisiin, sosiaalisiin näkökohtiin sekä hankintojen laatuun, vastuullisuuteen ja kaksikielisyyteen. Koska kansallisten hankintalakien säännökset perustuvat EU hankintadirektiiveihin, julkisiin hankintoihin liittyviä yhteiskunnallisia sekä tehostamis-, vaikuttavuus- ja laatumukavoitteita ei kuitenkaan ole mahdollista edistää pelkästään lainsäädännön keinoin. Valtionvarainministeriön 2019 asettaman Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelman (Hankinta-Suomi), jonka toimenpitein voidaan lisätä hankintojen vaikuttavuutta ja saavuttaa hankinnoille asetettavia yhteiskunnallisia tavoitteita vaikutuksellistemmin kuin ainoastaan hankintalainsäädäntöä muuttamalla.

Laatunäkökohtien painottamista ja huomioimista voidaan edistää Hankinta-Suomen toimenpitein esimerkiksi neuvontaan ja ohjaukseen panostamalla sekä hyviä käytäntöjä jakamalla. Laadun toteutumista hankinnoissa voidaan myös edistää osoittamalla asianmukaista tukea hankintayksiköiden sopimusseurannan ja sopimuskauden aikaisen toiminnan tueksi. Tukea olisi perusteltua osoittaa sinne, missä tosiasiallisesti valvotaan hankintojen laatua ja sen toteutumista.

Hankintojen ympäristövaikutuksia voidaan vähentää hankintalain lisäksi kuitenkin varsin monipuolisella valikoimalla muita ohjauskeinoja. Hankintojen laatuun ja ympäristövaikutuksiin voidaan vaikuttaa erityislainsäädännöllä, joissa asetetaan hankinnan kohteelta edellytetyt vaatimuksia turvallisuuteen ja teknisiin ominaisuuksiin liittyen. Usein voi olla huomattavasti tehokkaampaa vaikuttaa hankintojen ympäristövaikutuksiin muilla keinoilla kuin hankintalaille.

Tuotteiden ympäristövaikutuksia sääntelevät ohjauskeinot tarjoavat myös hankintojen näkökulmasta tärkeän valikoiman ohjauskeinoja.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Ympäristöystävällisten hankintoja koskevaa lainsäädäntö muissa Euroopan unionin jäsenmaissa

Itävallassa ja Alankomaissa on yleinen velvoite ottaa ympäristönäkökohdat huomioon kaikissa hankinnoissa. Itävallan hankintalaki (BGBl I Nr. 65/2018, Bundesvergabegesetz 2018) velvoittaa kaikki hankintaviranomaiset ottamaan ympäristönäkökohdat huomioon ja tarkentaa, että huomiota tulee kiinnittää erityisesti ekologisiin näkökohtiin, kuten energia- ja materiaalitehokkuuteen, jätteiden ja päästöjen vähentämiseen, ja maaperän suojeluun (20 § kohta 5). Säännös ei määrää, missä vaiheessa hankintamenettelyä ympäristönäkökohdat on huomioitava, vaan listaa esimerkiksi tekniset eritelmat, kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteet ja hankintasopimuksen erityisehdot mahdollisina kohtina. Alankomaissa hankintaviranomaisille on asetettu yleinen velvoite tuottaa niin paljon yhteiskunnallista arvoa kuin mahdollista (Anbestedingswet 2012, artikla 1.4, kohta 2). Tämän on tulkittu tarkoittavan hinta-laatusuhteen tapauskohtaista arviointia hankinnoissa. Alankomaissa on oikeuskäytäntöä tämän yleisen velvollisuuden rikkomisesta, mutta kansallinen tuomioistuin on ratkaissut kaikki tähänastiset tapaukset hankintaviranomaisen hyväksi. Säännöksellä on vaikutuksia hankintoja kestävämpään suuntaan, vaikka tilastotietoa asiasta ei ole. Artiklaa 1.4(2) on tulkittu Alankomaiden oikeuskäytännössä myös niin, että valittajat ovat pyrkineet osoittamaan, ettei hankintaviranomainen ole tuottanut niin paljon yhteiskunnallista arvoa kuin mahdollista, mutta nämä tapaukset eivät ole myöskään menestyneet. Tämä tulkintalinja saattaa johtaa artiklan 1.4(2) sisällöllisen velvoittavuuden kasvamiseen Alankomaissa. **Liettua**ssa on asetettu konkreettisempi yleinen velvoite ympäristönäkökohtien huomioimiseksi. Hallitus antoi vuonna 2010 määräyksen (resolusion no 1133), että vuosina 2017 ja 2018 tehtävistä julkisista hankinnoista vähintään 45 prosentissa ja vuosina 2019 ja 2020 tehtävistä julkisista hankinnoista vähintään 50 prosentissa on oltava mukana ympäristökriteerejä (SWD (2019) 125 final). Alankomaissa puolestaan on luovuttu vaatimuksista, joiden mukaan tietyn osuuden hankinnoista tulee täyttää kestävyyskriteerit.

Ruotsissa hankintadirektiivin artikla 18(2) implementoitiin osaksi kansallista lainsäädäntöä osittain yleisellä velvoitteella ottaa huomioon kestävyysnäkökohdat, jos hankinnan luonne antaa siihen aiheita (SFS 2016:1145, lag om offentlig upphandling (LOU) 4 luku 3 §), osittain lisäämällä uusia pykälä lukuun 17 (1–5 §§).⁹⁰ Luvun 17 ensimmäisessä pykälässä todetaan, että kestävyysnäkökohdat voidaan ottaa huomioon, jos ne liittyvät hankinnan kohteeseen. Luvun 17 pykälät 2–5 sisältävät työehtoja (esimerkiksi minimipalkka, työaika) koskevia pakottavia määräyksiä.

Saksassa puolestaan on yleinen velvoite, että laatu-, innovaatio-, ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat pitäisi ottaa huomioon hankinnassa (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen, artikla 97(3)). Niiden huomioon ottaminen ei ole pakollista (Vergaberechtsmodernisierungsverordnung 58 §) Saksassa pyritty edistämään hankintojen ympäristöystävällisyyttä lainsäädännön keinoin, nojautumatta kuitenkaan kansallisiin pakollisiin tuotekohtaisiin kriteereihin. Epäreilun kilpailun vastaiseen lakiin on otettu yleinen toteamus siitä, että hankinnoissa on otettava huomioon ympäristölliset tekijät. Kiertotaloutta koskevan lain mukaan keskushallinnon on hankinnoissaan tarkasteltava, miten resurssitehokkuus, kuten tuotteiden kestävyys, korjattavuus ja kierrätys voisivat toteutua. Lisäksi substanssilainsäädännössä kuten puhtaiden ajoneuvojen hankinnassa voidaan edellyttää, että esimerkiksi energiankulutus ja tietyt nimetyt ympäristövaikutukset otetaan hankinnassa huomioon joko teknisessä erittelyssä tai vertailuperusteissa.

Norjassa puolestaan parlamentti on antanut periaatepäätöksen, jonka mukaan aina kun hankinnoissa vertailuperusteina voidaan käyttää ympäristötekijöitä, niiden painoarvon tulisi olla vähintään 30 prosenttia. Myös **Sloveniassa** hankintayksiköiden tulee huomioida ympäristö hankinnoissaan. Lainsäädännössä on täsmennetty, että huomioon otettavia näkökohtia ovat ainakin energiatehokkuus, uusiutuvan tai vähähiilisen energian käyttö, vedenkäytön tehokkuus, resurssitehokkuus, päästöjen ja muiden haittojen ehkäisy, tuotteen kestävyys, kierrätys, korjaamiskelpoisuus ja jätteet.

Tanskassa hankintayksikkö, joka ei aseta sosiaalisia kriteerejä, on velvollinen selittämään miksi. Vastaavaa vaatimusta ei Tanskassa ole ympäristökriteereille.

6 Lausuntopalaute

21.3.2022–29.4.2022 välisenä aikana toteutetussa lausuntokierroksessa vastauksia saatiin yhteensä 60 taholta. Lausunnoista on tehty erillinen yhteenveto. Yleisesti lausunnon antajat kannattivat ehdotuksen tavoitteita hankintojen laadun ja vastuullisuuden parantamisesta. Monet lausunnon antajista kuitenkin vastustivat ehdotettuja muutoksia, sillä muutosten tavoitteet voitaisiin saavuttaa vaikutuksellisesti muilla toimenpiteillä kuten Hankinta-Suomi toimenpideohjelman keinoin. Työ- ja elinkeinoministeriö on huomionnut saadun lausuntopalauteen ja tehnyt muutoksia ehdotukseen.

Lausunnon antajat kannattivat laadun lisäämistä julkisissa hankinnoissa. Monet lausunnon antajista, etenkin hankintayksiköt, kuitenkin vastustivat ehdotettua muutosta. Hankintayksiköt katsoivat ehdotuksen monimutkaistavan sääntelyä entisestään. Lisäksi hankintapäätöstä koskeva muutos lisäisi valitusperusteita. Lisäksi lausunnon antajat esittivät, taustalla olleet hallitusohjelmataavoitteet voitaisiin saavuttaa vaikutuksellisesti muilla pehmeämmin keinoin kuin lakia muuttamalla. Lausunnon antajat toivat lisäksi esille ehdotuksen terminologiaan liittyvät epätasällisyydet.

Pääosa lausunnon antajista kannatti eräiden ympäristöriskosten lisäämistä pakollisiksi poissulkemisperusteiksi.

Iso osa lausunnon antajista, erityisesti hankintayksiköt, vastustivat alihankkijoiden poissulkemista koskevia muutosehdotuksia. Lausunnonantajat esittivät, että ehdotetut muutokset lisäisivät epäselvyyttä hankintayksiköiden velvoittavuudesta tarkistaa poissulkemisperusteet alihankkijoilta. Jotkin lausunnonantajat kannattivat ehdotettua muutosta.

Kielivaatimusten osalta lausunnonantajat vastustivat ehdotettua muutosta. Lausunnonantajat toivat esille kielivaatimusten määräytymisen muun lain kuin hankintalain perustella. Lisäksi lausunnonantajat esittivät, että kielilain soveltamisalaa ei tulisi laajentaa hankintalaille. Hankintojen valvonnan ja ilmoittamista koskevan asetuksen osalta saatu lausuntopalaute oli pääosin myönteistä.

Yhteenvetona saatu lausuntopalaute huomioiden työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että hankintojen laatua, vastuullisuutta sekä hankintojen ilmoittamista koskevaa sääntelyä on tarkoituksenmukaista täsmentää. Odotusaikaa koskeva muutosesitys edellyttää jatkovalmistelua, joten ehdotuksesta tullaan tältä osin luopumaan.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista

2 §. *Lain tavoitteet.* Pykälässä säädettäisiin lain tavoitteista ja korostettaisiin julkisten hankintojen toteuttamista aikaisempien tavoitteiden lisäksi myös ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästi.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että korostettaisiin julkisten hankintojen toteuttamista muiden tavoitteiden lisäksi myös ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Tällä korostettaisiin voimassa olevan lain tavoitetta toteuttaa ympäristölle kestäviä hankintoja. Ympäristö- ja sosiaalisilla näkökohdilla tarkoitettaisiin erityisesti hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja velvoitteita. Direktiivin 18 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä varmistaakseen, että toimittajat noudattavat hankintasopimuksia tehdessään sovellettavia ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, jotka on vahvistettu unionin oikeudessa, kansallisessa lainsäädännössä tai direktiivin liitteessä X luetelluissa kansainvälisissä säännöksissä. Ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä edistävien näkökulmien huomioon ottaminen voisi ilmetä esimerkiksi tarjouspyynnössä asetettuna vaatimuksena työ- ja ympäristölainsäädännön noudattamisesta koko tuotantoketjussa, vaatimuksena tuotteiden kestävyydestä, kierrätettävyydestä, tuotteiden uudelleenkäyttömahdollisuuksina, taikka hiili- ja ympäristöjalanjäljen huomioimisena tuotteille, joille se on saatavilla. Hankintayksikkö voisi lisäksi edistää hankintojen ympäristövaikutusten toteutumista esimerkiksi käyttämällä elinkaarikustannuslaskentaa erityisesti ympäristövaikutuksiltaan merkittävässä tuoteryhmissä kuten rakentamisessa ja rakennusten energianhankinnoissa, matkustamisessa, elintarvikkeissa, puhtaanapidossa ja puhdistusaineissa sekä elektroniikkahankinnoissa. Lisäksi hankintayksiköt voisivat edistää hankintojen ympäristövaikutusten toteutumista kiinnittämällä huomiota hankinnan laatuominaisuuksiin. Sosiaalisesti kestäviä hankintoja edistävillä toimenpiteillä hankintayksikkö voisi edistää esimerkiksi perusoikeuksien kuten kielellisten oikeuksien, yhdenvertaisen kohtelun ja syrjimättömyyden periaatteiden toteutumista. Sosiaalisia näkökohtia olisivat myös toimenpiteet heikommassa asemassa olevien suojelemiseksi sekä syrjäytymisen estämiseksi käytettävä positiivinen syrjintä tai muut kannustavat toimet. Hankintayksikkö voisi edistää sosiaalisesti kestävien hankintojen toteuttamista hankinnan kohteelle asetettavilla vaatimuksilla esimerkiksi siten, että käyttäjien tarpeet ja esteettömyys huomioidaan tai tarjousten vertailuun käytettävien laadullisin kriteerein.

Taloudellista kestävyyttä edistävillä toimenpiteillä hankintayksikkö voisivat edistää julkisen talouden tasapainoa ja hankintayksikön omaa kustannustehokasta toimintaa. Taloudellista kestävyyttä olisivat myös toimenpiteet harmaan talouden ja kartellien torjumiseksi sekä verovastuullisuuden ja huoltovarmuuden varmistamiseksi. Näitä toimenpiteitä olisivat esimerkiksi tarjoajien ja näiden alihankkijoiden poissulkemisperusteita koskeva arviointi sekä markkinoiden kanssa käytävät vuoropuhelut. Hankintojen tarkoituksenmukaisin järjestämistapa ja hankinnan sisällön määrittäminen jäisivät kuitenkin hankintayksiköiden harkintavaltaan ja vastuulle.

59 §. *Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä viitenimikkeistöä (CPV).* Pykälässä säädettäisiin Euroopan komission täytäntöönpanoasetuksesta (EU) 2015/1986 sekä valtiovarainministeriön asetuksenantovaltuudesta.

Pykälän 1 momenttia tarkennettaisiin Euroopan komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1986, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, viittaussäännösten osalta. Euroopan komissio on antanut 23.9.2019 täytäntöönpanoasetuksen 2019/1780 vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU)

2015/1986 kumoamisesta. Euroopan komission antama täytäntöönpanoasetus perustuu hankintadirektiiveissä esitettyyn velvollisuuteen ilmoittaa hankinnoista julkisesti. Euroopan komission täytäntöönpanoasetusta sovelletaan 14.11.2022 lähtien. Täytäntöönpano-asetuksen (EU) 2015/1986 mukaisia vakiolomakkeita ei voida enää käyttää 25.11.2023 jälkeen. Ehdotettavalla muutoksella saatetaan kansallisesti voimaan Euroopan komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2019/1780.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin valtiovarainministeriön 60 §:n tehtäviin liittyvistä määräyksenantovaltuuksista. Momentin mukaan valtiovarainministeriö voisi antaa määräyksiä yksityiskohtaisemmin uusista sähköisistä hankintojen ilmoittamisen tietokentistä sekä sähköisistä ilmoituslomakkeista. Kyseessä olevat muutokset olisivat teknisiä ja tulitaiisiin toteuttamaan direktiivin sallimissa rajoissa. Ilmoitusvelvoitteita ja sähköisiä menettelytapoja koskevien säännösten sisältöön on odotettavissa muutoksia hankintojen tietotarpeen sekä Euroopan komission toteuttamien muutosten johdosta. Valtiovarainministeriön asetuksella täsmennettäisiin myös EU:n täytäntöönpanoasetuksesta tulevia velvoitteita siten, että myös yksityiset kilpailuttamisjärjestelmien tarjoajat saisivat yksiselitteisen kuvauksen siitä, minkälaisia tietokenttiä järjestelmän tulee sisältää, jotta se täyttää hankintalaista ja EU:n sääntelystä tulevat velvoitteet. Esimerkiksi hankintojen ilmoituslomakkeet ovat jatkuvan kehitystyön kohde, eikä lomakkeiden sisällöstä olisi tarkoituksenmukaista säätää lailla, mutta lomakkeita olisi käytettävä yhtenäisellä tavalla Hankintailmoitukset.fi-palvelussa. Valtiovarainministeriön asetuksella varmistettaisiin myös eri järjestelmien direktiivien mukaisuus eli se, että kaupalliselta toimijalta ostettu kilpailutusjärjestelmä on EU:n ja kansallisen sääntelyn mukainen.

78 §. *Alihankkijoiden poissulkeminen.* Pykälässä selkeytettäisiin alihankkijoiden poissulkemista silloin, kun tarjoajaan kohdistuu pakollinen tai harkinnanvarainen poissulkemisperuste.

Pykälän 1 momenttia selkeytettäisiin alihankkijoita koskevien pakollisten ja harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden osalta. Hankintayksiköllä olisi edelleen harkintavalta, arvioiko se alihankkijoiden soveltuvuusvaatimuksen hankintalain 80 §:n ja 81 §:n mukaisesti. Silloin, kun hankintayksikkö on päättänyt tarkastaa alihankkijan poissulkemisperusteet ja pakollinen poissulkemisperuste havaitaan, tulisi hankintayksikön vaatia alihankkija korvattavaksi. Muutoksella selkeytettäisiin voimassa olevan lain sanamuotoa siten, että alihankkijaan sovellettaisiin tällöin, mitä mainituissa pykälissä säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta. Muutos vastaisi hankintalain 80 §:ään tehtyä muutosta.

80 §. *Pakolliset poissulkemisperusteet.* Pykälässä säädettäisiin uusista poissulkemisperusteista ja selkeytettäisiin alihankkijoihin kohdistuvia toimenpiteitä, silloin kun alihankkijaan kohdistuu pakollinen poissulkemisperuste.

Pykälän 1 momenttia selkeytetään alihankkijoihin kohdistuvien toimenpiteiden osalta. Käytännön hankintatoiminnassa on ilmennyt epäselvyyksiä hankintalain 78 §:ssä mainittujen toimenpiteiden ja 80 §:n 1 momentin sanamuodon välillä. Hankintadirektiivin 57 artiklaan perustuvan 78 §:n mukaisesti on hankintayksikön harkintavallassa, soveltaako se alihankkijoihin pakollisia tai harkinnanvaraisia poissulkemisperusteita. Niin ikä EU hankintadirektiivin 71 artiklan 6 b-kohdan mukaan hankintaviranomaiset voivat tarkistaa tai jäsenvaltiot velvoittaa niitä tarkistamaan, onko perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi. Edelleen direktiivin mukaan pakollisen poissulkuperusteen johdosta hankintaviranomaisen on edellytettävä talouden toimijaa korvaamaan alihankkija. Muutos vastaisi ehdotetun lain 78 §:n muutosta.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan tarjouskilpailusta olisi suljettava myös ehdokas tai tarjoaja, jonka johto- tai valvontahenkilö on tuomittu rikosrekisteristä ilmenevällä

tavalla rikoslain 48 luvun 2 §:n törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 5a §:n törkeästä luonnonsuojelurikoksesta. Muutos perustuisi hankintadirektiivin 57 artiklan 4 kohdan a alakohtaan, jonka mukaan hankintaviranomaiset voivat sulkea talouden toimijan pois hankintamenettelystä tai jäsenvaltiot voivat vaatia sen poissulkemista, kun hankintaviranomainen voi asianmukaisesti osoittaa hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sovellettavien velvoitteiden rikkomisen. Hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä varmistaakseen, että talouden toimijat noudattavat hankintasopimuksia toteuttaessaan sovellettavia ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, jotka on vahvistettu unionin oikeudessa, kansallisessa lainsäädännössä tai direktiivin liitteessä X luetelluissa kansainvälisissä ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisissa säännöksissä.

Hankintalaissa ympäristöoikeuden säännösten rikkominen rikoslain 48 luvun edellä kuvattujen rikosten tunnusmerkistön täyttävällä tavalla tuotaisiin pakollisten poissulkemisperusteiden joukkoon hankintadirektiivin 57 artiklan 4 kohdan sallimalla tavalla. Tämä on vahvistettu Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneessa ratkaisukäytännössä kuten C-395/18, TIM, EU:C:2020:58, kohta 34, C-178/16, Impresa di Costruzioni Ing. E. Mantovani ja RTI Mantovani e Guerrato, EU:C:2017:1000, kohta 31, C-171/15, Connexion Taxi Services, EU:C:2016:948, kohta 29, C 358/12 Consorzio Stabile Libor Lavori Pubblici, EU:C:2014:2063, kohta 36 ja C-226/04, La Cascina ym., EU:C:2006:94, kohta 23. Säännösten tarkoituksena olisi tehostaa ympäristönäkökulmien toteumista julkisissa hankinnoissa. Kuten muissakin pakollisissa poissulkemisperusteissa, rikoslain 48 luvun rikokset tulisi näyttää toteen lainvoimaisella tuomiolla, minkä ohella rikoksen tulisi olla merkittynä rikosrekisteriin. Toisin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa poissulkemisperusteissa, 2 momentin rikosnimikkeiden osalta ei otettaisi huomioon tarjoajan itse saamia tuomioita kuten yhteisösakkoja. Muutos vastaisi tältä osin voimassaolevan hankintalain 80 § 2 momentin työrikoksiin liittyvää tarjoajien poissulkemista.

93 §. *Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta.* Pykälässä säädettäisiin tarkemmin laadun merkityksestä kokonaistaloudellisen edullisuuden valintaperusteena.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siinä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä tarjousten valintaperusteena. Kokonaistaloudellisesti edullisin olisi tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voisi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Hankintayksikkö voisi asettaa hankinnan laatua koskevia vaatimuksia monin eri tavoin. Laatuvaatimuksia voitaisiin esimerkiksi asettaa ns. vähimmäisehtona, jolloin kaikkien tarjousten olisi täytettävä nämä ehdot tai pisteytettävänä ehtoina. Laatuvaatimuksia voisi sisältyä myös hankinnan sopimusehtoihin. Lisäksi voi liittyä palvelua tarjoavaan yritykseen, esimerkiksi yrityksen henkilöstön ammattitaitovaatimuksiin, kokemukseen, yrityksen vakavaraisuuteen tai yhteiskuntavastuun toteutumiseen. Palveluiden hankinnassa kaikkein keskeisimmät laatuvaatimukset liittyvät kuitenkin ostettavan palvelun sisältöön ja sen määrittelyyn, joista annetaan usein pakottavaa sääntelyä tuote- tai palvelukohtaisessa erityislainsäädännössä, viranomaisten muussa ohjauksessa tai esimerkiksi valvontaan liittyvässä oikeuskäytännössä.

Hankintayksikön olisi edelleenkin mahdollista ostaa myös hinnaltaan halvin tuote, jos tuotteen laatu ja muut valintakriteerit on huomioitu hankintayksikön vaatimusten mukaisesti. Laatuvaatimuksia voidaan asettaa ns. vähimmäisehtona, jolloin kaikkien tarjousten olisi täytettävä nämä ehdot tai pisteytettävänä ehtoina. Laatuvaatimuksia voisi sisältyä myös hankinnan sopimusehtoihin.

Hankintayksikön tulisi huomioida laatutekijät jo hankintaa suunniteltaessa. Tuotteita ja palveluja taikka urakoita suoraan koskevien ehtojen lisäksi onnistuneen ja laadukkaan hankinnan toteutus voisi ilmetä esimerkiksi tavasta, jolla markkinoiden vuoropuhelu toteutetaan ja kuinka palvelua käyttäviä asiakkaita kuullaan. Laatunäkökohdat voisivat liittyä myös esimerkiksi siihen, kuinka hankintoja toteutetaan eri osissa siten, että myös pienemmät toimijat pääsevät mukaan hankintoihin ja alalle jää tilaa terveelle kilpailulle.

101 §. *Hankinnasta ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta julkaista hankintailmoitus samanaikaisesti useammalla eri kielellä.

Pykälän 1 momenttia selkeytettäisiin siten, että hankintayksikön olisi mahdollista julkaista hankintailmoitus samanaikaisesti sekä suomen- että ruotsin kielellä. Hankintayksiköllä olisi myös edelleen mahdollisuus julkaista hankintailmoitus ainoastaan suomen- tai ruotsin kielellä.

Säännös olisi poikkeus kielilaista, jonka 32 §:n 2 momentin mukaan kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä. Poikkeus on perusteltavissa sillä, että hankintailmoituksia jo nyt julkaistaan vain yhdellä kielellä ja että laajojen hankintailmoitusten kääntäminen ei aina ole tarkoituksenmukaista. Viranomaisten tulisi kuitenkin edelleen noudattaa kielilain 32 §:n 3 momentin toista virkettä, jonka mukaan viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista.

Pykälän 2 momenttia esitetään muutettavan siten, että hankintailmoitus voitaisiin julkaista samanaikaisesti myös useammalla eri kielellä. Käytännön hankintatoiminnassa on ilmennyt tarpeita julkaista hankintoja koskevat ilmoitukset samanaikaisesti useammalla eri kielellä esimerkiksi suomeksi ja englanniksi. Näitä tahoja olivat olleet kaksikieliset kunnat, valtion viranomaiset ja tutkimuslaitokset. Muutoksella mahdollistettaisiin kielilain soveltaminen hankintayksikön toteuttaessa kielilain 25 §:n mukaisesti viranomaistehtävää sekä sujuvoitettaisiin kansallisia hankintoja koskevaa ilmoittamisvelvollisuutta. Kielilain 32 §:n 2 momentin mukaan kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä. Lain 3 momentin mukaan ”Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista.”

Kielilakia ovat velvollisia noudattamaan useat hankintayksiköt kuten kaksikieliset kunnat, valtion keskushallintoviranomaiset, valtion viranomaiset, joiden virka-alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta sekä kuntayhtymät, joihin kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta.

Hankintayksiköllä, joka ei kuulu kielilain velvoitteiden piiriin olisi myös mahdollisuus julkaista hankintailmoitus ainoastaan suomen- tai ruotsin kielellä.

Samalla pykälää selkeytettäisiin siten, että hankintayksikkö voisi lisäksi julkaista ilmoituksesta käännoksen muulla hankintayksikön valitsemalla Euroopan unionin virallisella kielellä. Hankintojen ilmoittamisen sähköisen Hilma-järjestelmän teknisten edellytysten tulee lisäksi mahdollistaa hankintailmoituksista useampien kieliversioiden julkaiseminen ja tämä tulee huomioida Hilma järjestelmän kehityksessä.

106 §. *Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta.* Pykälässä säädettäisiin tarkemmin laadun merkityksestä kokonaistaloudellisen edullisuuden valintaperusteena.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siinä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä. Laatu voisi liittyä lukuisiin hankinnassa huomioitaviin tekijöihin. Muutos vastaisi ehdotetun hankintalain 93 §:n muutosta.

122 §. *Kokonaistaloudellisen edullisuuden valinta.* Pykälässä säädettäisiin tarkemmin laadun merkityksestä kokonaistaloudellisen edullisuuden valintaperusteena.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siinä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä. Laatu voisi liittyä lukuisiin hankinnassa huomioitaviin tekijöihin. Muutos vastaisi ehdotetun hankintalain 93 §:n muutosta.

123 §. *Hankintaa koskeva päätös.* Pykälässä säädettäisiin tarkemmin hankintapäätöksen sisällöstä.

Pykälän 2 momenttia esitettäisiin muutettavaksi siten, että hankintayksikön tulisi hankintapäätöksessään perustella, kuinka se on huomioinut laatuseikat kulloisessakin hankinnassa. Ilmoitusvelvollisuus olisi informatiivinen. Ehdotetulla muutoksella ei muutettaisi hankintalain 124 §:n mukaista hankintakertomusta koskevaa sääntelyä. Hankintapäätöksen perusteluissa olisi riittävää kertoa vain keskeisimmät toimet, joilla hankintayksikkö on huomioinut laadun toteutumisen tarjouskilpailussa. Erityisen laajoissa, kymmeniä tai satoja tuotteita sisältävissä hankinnoissa hankintayksikön ei tarvitsisi yksilöidä erikseen, miten laatu on huomioitu kunkin tuotteen tai yksittäisen palvelun osalta vaan hankintayksikkö voisi kuvata tämän yleisemmällä mutta hankinnan luonteeseen nähden riittävän kuvaavalla tasolla.

141 §. *Kilpailu- ja kuluttajaviraston esitys markkinaoikeudelle.* Pykälässä säädettäisiin tarkemmin kilpailu- ja kuluttajaviraston hankintavalvonnan uusista määräajoista.

Pykälän 2 momenttia säädettäisiin markkinaoikeudelle tehtävän esityksen uudesta määräajasta siten, että kilpailu- ja kuluttajaviraston on mahdollista tehdä 1 momentissa tarkoitettu esitys markkinaoikeudelle 12 kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä.

Hankintadirektiivin 83 artiklan 2 kohdan ja käyttöoikeussopimusdirektiivin 45 artiklan 2 kohdan mukaan valvontaviranomaisilla tai -rakenteilla on oltava valtuudet ilmoittaa ongelmista kansallisille tarkastusviranomaisille, tuomioistuimille tai muille asianmukaisille viranomaisille tai rakenteille, jos valvontaviranomaiset tai -rakenteet havaitsevat omasta aloitteestaan tai asiasta tietoja saatuaan erityisiä rikkomuksia tai järjestelmään liittyviä ongelmia. Oikeussuojadirektiivin (2007/66/EY) edellyttää, että määräaika seuraamusten esittämiselle on vähintään kuusi kuukautta, mutta seuraamusten esittämiselle asetettua enimmäisaikaa ei ole direktiivillä säännelty.

Vuoden määräaika mahdollistaa direktiivien edellyttämän valvontatoiminnan erityisesti silloin kun tosiseikkojen riittävä selvittäminen ja asianosaisten kuuleminen vaatii useita kuukausia tai tilanteessa, jossa hankintasopimuksen tai sopimusmuutoksen tekemisestä on kulunut yli 6 kuukautta.

146 §. *Muutoksenhaun kohde ja rajoitukset.* Pykälää täydennettäisiin uudella 4) kohdalla.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta, jonka mukaan markkinaoikeuden käsiteltäväksi ei voitaisi saattaa hankintalain nojalla hankintayksikön päätöstä tai ratkaisua siitä, että kuinka hankintayksikkö on 123 §:ssä huomioinut laadun kyseisessä hankinnassa. Tällainen hankintayksikön tarkoituksenmukaisuusharkintaan liittyvä ratkaisu koskee viime kädessä hankinnan sisäl-

töä eivätkä hankintamenettelyn syrjimättömyyttä tai avoimuutta, eikä niitä koskevien ratkaisujen oikeudellinen arviointi soveltuisi voimassa olevaan ja tämän ehdotuksen mukaiseen julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmään.

7.2 Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista

2 §. *Lain tavoitteet.* Pykälän 1 momenttia esitettäisiin muutettavan siten, että korostettaisiin julkisten hankintojen toteuttamista muiden tavoitteiden lisäksi myös ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että muutos vastaa ehdotetun hankintalain 2 §:n 1 momenttia.

63 §. *Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä hankintanimikkeistöä (CPV).* Pykälän 1 momenttia muutetaan täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1986, jäljempänä *vakiolomakeasetuksen*, viittaussäännösten osalta. Muutos vastaisi ehdotetun hankintalain 59 §:n 1 muutosta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa valtionvarainministeriölle annettaisiin asetuksenantovaltuus säätää yksityiskohtaisemmin uusista sähköisistä hankintojen ilmoittamisen tietokentistä sekä sähköisistä ilmoituslomakkeista. Ilmoitusvelvoitteita ja sähköisiä menettelytapoja koskevien säännösten sisältöön on odotettavissa muutoksia hankintojen tietotarpeen sekä Euroopan komission toteuttamien muutosten johdosta. Lisäksi hankintojen ilmoituslomakkeet ovat jatkuvan kehityksen kohteena.

64 §. *Hankintailmoituksen julkaiseminen.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin hankintojen ilmoittamista koskevien vakiolomakkeiden osalta. Muutos perustuisi Euroopan komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2019/1780 vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta (sähköiset lomakkeet) tehtyyn muutokseen ja vastaisi ehdotetun hankintalain 60 §:n muutosta.

82 §. *Alihankkijoiden poissulkeminen.* Pykälässä selkeytettäisiin alihankkijoiden poissulkemista silloin, kun tarjoajaan kohdistuu pakollinen tai harkinnanvarainen poissulkemisperuste. Muutoksella selkeytettäisiin voimassa olevan lain sanamuotoa sitä, että alihankkijaan sovellettaisiin, mitä mainituissa pykälissä säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta. Muutos vastaisi hankintalain 78 §:ään tehtyä muutosta.

84 §. *Pakolliset poissulkemisperusteet.* Pykälän 2. momenttia täydennettäisiin siten, että tarjouskilpailusta olisi suljettava myös ehdokas tai tarjoaja, jonka johto- tai valvontahenkilö on tuomittu rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla rikoslain 48 luvun 2 §:n törkeästä ympäristön turmelemisesta ja 5a §:n törkeästä luonnonsuojelurikoksesta. Muutos vastaisi ehdotetun hankintalain 80 §:ää.

91 §. *Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta.* Pykälän ensimmäistä momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siinä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä tarjousten valintaperusteena. Muutos vastaa ehdotetun hankintalain 93 §:ää.

113 §. *Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan kuitenkin tarkennettavaksi siten, että siinä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä. Muutos vastaa ehdotetun hankintalain Muutos vastaa ehdotetun erityisalojen hankintalain 91 §:n ja hankintalain 93 §:n muutosta.

114 §. *Hankintaa koskeva päätös.* Pykälän 2. momenttia esitetään muutettavaksi siten, että hankintayksikön tulisi hankintapäätöksessä perustella, kuinka se on huomionnut laatuiseikat hankinnassa. Muutos vastaa ehdotetun hankintalain 123 §:n muutosta.

7.3 Rikosrekisterilaki

6 b §. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi kohta 9, jonka mukaan rikosrekisteriotteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 48 luvun 2 §:n törkeästä ympäristön turmelemisesta ja 5a §:n törkeästä luonnonsuojelurikoksesta. Muutos perustuu hankintadirektiivin 57 artiklan 4 kohdan a alakohtaan, jonka mukaan hankintaviranomaiset voivat sulkea talouden toimijan pois hankintamenettelystä tai jäsenvaltiot voivat vaatia sen poissulkemista, kun hankintaviranomainen voi asianmukaisesti osoittaa hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sovellettavien velvoitteiden rikkomisen. Hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä varmistukseen, että talouden toimijat noudattavat hankintasopimuksia toteuttaessaan sovellettavia ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, jotka on vahvistettu unionin oikeudessa, kansallisessa lainsäädännössä tai direktiivin liitteessä X luetelluissa kansainvälisissä ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisissa säännöksissä. Ehdotetun muutoksen sisältämä rikosnimikkeiden lista vastaisi ehdotetun hankintalain 80 §:n 2 momentissa listattuja rikosnimikkeitä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotus sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan valtiovarainministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä hankintamenettelyssä ilmoitettavista tiedoista. Asetuksella määriteltäisiin EU-kynnysarvot ylittäviä hankintoja koskevien ilmoitusten, kansallisesti julkaistavien ilmoitusten kansallisen kynnysarvon ylittävistä, mutta EU-kynnysarvon alittavista hankinnoista sekä kansallisen kynnysarvon alittavien hankintojen (ns. pienhankinnat) ilmoitusten tietosisällöt, joista hankintojen ilmoittamista koskeva vakiolomake muodostuu. Asetuksella voitaisiin myös säätää, onko kyseinen kenttä pakollinen vaiko harkinnanvarainen kenttä. Hankintalain 58 §:n mukainen hankintailmoitus muodostuisi valtiovarainministeriön asetuksessa määriteltujen tietokenttien mukaisesti.

Voimassa olevan lain mukaan hankinnasta on ilmoitettava vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986, jäljempänä vakiolomakeasetuksessa vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Euroopan komissio on 23.9.2019 antanut täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2019/1780 vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta (sähköiset lomakkeet). 23.9.2019 annetussa asetuksessa kumotaan aikaisemmat käytössä olleet vakiolomakkeet ja määrittää erillisistä kentistä koostuva vakiolomakkeiden velvoittava sisältö ainoastaan osittain, jolloin hankintojen ilmoittamista koskevien lomakkeiden tietosisällöstä päättäminen jää jäsenvaltioiden harkintavaltaan.

Hankintadirektiivien ja hankintalain hankintojen ilmoittamista koskevien vaatimusten varmistamiseksi on tarpeellista säätää yksityiskohtaisesti hankintojen ilmoittamista koskevien lomakkeiden tietosisällöistä. Tästä syystä 59 §:ään lisättäisiin asetuksenantovaltuus tarkempia säännöksiä varten. Edellä jaksossa käsitellyt esityksen hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia koskevien lakiehdotuksen sisältämät määräysenantovaltuudet on pyritty laatimaan täsmällisiksi ja tarkkarajaisiksi. Asetuksenantovaltuudet koskevat luonteeltaan teknisiä seikkoja, joilla ei ole oikeusvaikutuksia hallinnon ulkopuolisiin nähdessä. Asetuksenantovaltuuksien ei arvioida olevan ongelmallisia perustuslain 80 §:n kannalta.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2023.

Hankintojen useammalla kielellä tapahtuva ilmoittaminen voidaan toteuttaa, kun sitä koskeva tietoaalusta on toteutettu.

Hankintojen ilmoittamista ja vakiolomakkeita koskeva muutos tulee voimaan, kun hankintojen ilmoittamista koskeva järjestelmä on valmis kuitenkin viimeistään EU vakiolomakkeita koskevan asetuksen voimaantullessa.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 17 §: n mukaisesti Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Kyseissä pykälässä säädetään jokaisen oikeudesta käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Lisäksi julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Kielilain 3 §:ssä säädetään lain soveltamisesta viranomaisten kuten tuomioistuinten, muiden valtion viranomaisten, hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaisten, kunnallisten viranomaisen, itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten sekä eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian toiminnassa. Kielilain 24 § edellyttää lain soveltamista edellä mainittujen viranomaisten ohella myös eräisiin muihin toimijoihin. Lain 24 § mukaan valtion liikelaitoksen sekä sellaisen palvelua tuottavan yhtiön, jossa valtiolla taikka yhdellä tai useammalla kaksikielisellä hyvinvointialueella tai kunnalla taikka erikielillä hyvinvointialueilla tai kunnilla on määräämisvalta, on annettava palvelua ja tiedotettava suomeksi ja ruotsiksi toiminnan laadun ja asiayhteyden edellyttämässä laajuudessa ja tavalla, jota kokonaisuutena arvioiden ei voida pitää yhtiön kannalta kohtuuttomana.

Kielilain 35 §:n mukaan julkisen vallan on perustuslain mukaisesti huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Viranomaisten tulee toiminnassaan lisäksi edistää molempien kansalliskielten käyttämistä. Vaikka kielilaisissa säädetyt kielelliset oikeudet ymmärretään lähinnä yksityishenkilöiden oikeuksiksi, julkisista hankinnoista annetun lain mukaan tarjouskilpailu kohdistetaan kuitenkin yrityksiin ja yhteisöihin. Kielilain 11 §:n mukaan oikeushenkilöillä, kuten tässä tapauksessa tarjouskilpailuun osallistuvilla yrityksillä, on kuitenkin soveltuvin osin sama oikeus kuin yksityishenkilöillä käyttää omaa kieltään.

Pienten yksityisyritysten tai yksittäisten elinkeinonharjoittajien yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien takaamiseksi voi olla olennaista, että hankintailmoitus tai tarjouspyyntö julkaistaan molemmilla kansalliskielillä.

Ehdotuksen mukaisesti hankintayksikkö voisi edelleen julkaista hankintailmoituksen joko molemmilla kansalliskielillä taikka vain toisella kielistä. Poikkeus on perusteltavissa sillä, että hankintailmoituksia jo nyt julkaistaan vain yhdellä kielellä ja että laajojen hankintailmoitusten kääntäminen ei aina ole tarkoituksenmukaista. Viranomaisten tulisi kuitenkin edelleen noudattaa kielilain 32 §:n 3 momentin toista virkettä, jonka mukaan viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista.

Kielilain 25 §:n säännökset, jonka mukaan palvelun kielellinen taso ei saa laskea siksi, että tehtävää hoitaa yksityinen, voidaan tietyissä tapauksissa katsoa puoltavan hankintailmoituksen tai

HE 115/2022 vp

tarjouspyynnön julkaisemista molemmilla kansalliskielillä. Kaksikielisen viranomaisen on kilpailuttaessaan palveluitaan varmistettava, että hankinnan tulos, eli yksityiseltä palveluntuottajalta ostettu palvelu, toimii sekä suomen että ruotsin kielellä.

Kielilain 2 §:n mukaan viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin laissa edellytetään ja hankintailmoitus ja tarjouspyyntö voidaan julkaista suomen- tai ruotsin kielen lisäksi myös muilla kielillä kuten englannin kielellä. Sen sijaan nykyinen käytäntö, jossa EU-hankintailmoitukset voidaan julkaista esimerkiksi ainoastaan englannin kielellä ei ole linjassa kielilain vaatimusten kanssa.

Ehdotetussa hankintalain 59 §:ssä säädettäisiin valtiovarainministeriön asetuksenantovaltuudesta. Valtuussäännös on pyritty laatimaan täsmälliseksi ja tarkkarajaiseksi. Asetuksenantovaltuus koskee luonteeltaan teknisiä seikkoja, joilla ei ole oikeusvaikutuksia hallinnon ulkopuoliin nähden. Valtuuden ei arvioida olevan ongelmallinen perustuslain 80 §:n kannalta.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 2 §:n 1 momentti, 59 §:n 1 momentti, 78 §, 80 §:n 1 momentin johdantokappale ja 2 momentti, 93 §:n 1 momentti, 101 §:n 1 ja 2 momentti, 106 §, 122 §:n 1 momentti, 123 §:n 2 momentti, 141 §:n 2 momentti sekä 146 §:n 2 momentti,
sellaisena kuin niistä on 80 §:n 1 momentin johdantokappale laissa 499/2021, ja
lisätään 59 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Lain tavoitteet

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten, ekologisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

59 §

Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä viitenimikkeistöä (CPV)

Edellä 58 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta (sähköiset lomakkeet) annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2019/1780, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksissa on oltava hankintadirektiivin liitteessä V esitetyt tiedot.

Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hankintamenetelystä ilmoitettavista tiedoista sekä ilmoittamisessa käytettävistä vakiolomakkeista, ilmoitusten sisällöstä julkaisemisesta ja muista hankinnasta ilmoittamiseen liittyvistä seikoista. ioita hankintadirektiivissä. neuvoston direktiivien 89/665/ETY ja 92/13/ETY muuttamisesta iulkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen tehokkuuden parantamiseksi annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2007/66/EY ja kansallisessa lainsäädännössä edellytetään.

78 §

Alihankkijoiden poissulkeminen

Hankintayksikkö voi 87–89 §:n mukaisesti tarkistaa, onko olemassa perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi 80 tai 81 §:n nojalla. Alihankkijaan sovelletaan tällöin, mitä mainituissa

pykälissä säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta. Jos alihankkijaa koskee jokin pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikön on vaadittava, että tarjoaja korvaa alihankkijan. Jos alihankkijaa koskee jokin harkinnanvarainen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voi vaatia alihankkijaa korvattavaksi toisella alihankkijalla.

80 §

Pakolliset poissulkemisperusteet

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja taikka sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu jostakin seuraavasta rikoksesta rangaistukseen:

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvalisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaika-suojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.

93 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjousista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras tai kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

101 §

Hankinnasta ilmoittaminen

Hankintayksikön on toimitettava tämän luvun mukaisesta hankinnasta ja suunnittelukilpailusta julkaistavaksi ilmoitus sähköisesti suomen- tai ruotsinkielisenä tai kummallakin kielellä verkko-osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi käyttäen kansalliselle hankintailmoitukselle tarkoitettua lomaketta.

HE 115/2022 vp

Hankintayksikkö voi lisäksi julkaista hankintailmoituksen yhdellä tai useammalla muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä tai muussa tiedotusvälineessä. Ilmoitusta ei saa julkaista muualla ennen kuin se on julkaistu 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

106 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tariousten puolueeton arviointi. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

122 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi, eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

123 §

Hankintaa koskeva päätös

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet, keskeiset perusteet, joilla hyväksytyjen tarjousten vertailu on tehty, kuinka hankinnassa on huomioitu laatuun liittyvät vaatimukset, ja mahdolliset muut ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat. Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 43 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 129 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

141 §

Kilpailu- ja kuluttajaviraston esitys markkinaoikeudelle

Edellä 1 momentissa tarkoitettu esitys on tehtävä 12 kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvittämistoimenpiteet katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, jolloin se alkaa kulua uudelleen alusta.

146 §

Muutoksenhaun kohde ja rajoitukset

Markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella ei voida saattaa hankintayksikön sellaista päätöstä tai muuta ratkaisua, joka koskee:

- 1) yksinomaan hankintamenettelyn valmistelua;
 - 2) sitä, että hankintasopimusta ei jaeta osiin 75 §:n nojalla;
 - 3) sitä, että 93 §:ssä tarkoitettun kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena käytetään yksinomaan halvinta hintaa tai kustannuksia;
 - 4) hankintayksikön 123 §:ssä tarkoitettua kuvausta laadun huomioimisesta.
-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 2 §:n 1 momentti, 63 §:n ja 1 momentti, 82 §, 84 §:n 2 momentti, 91 §:n 1 momentti, 113 §:n 1 momentti ja 114 §:n 2 momentti sekä

lisätään 63 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Lain tavoitteet

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten, ekologisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritystysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

63 §

Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä hankintanimikkeistöä (CPV)

Edellä 62 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta (sähköiset lomakkeet) annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2019/1780, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksissa on oltava erityisalojen hankintadirektiivin liitteessä VI, X, XI ja XII esitetyt tiedot.

Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hankintamenettelyssä ilmoitettavista tiedoista sekä ilmoittamisessa käytettävistä vakiolomakkeista, ilmoitusten sisällöstä, julkaisemisesta ja muista hankinnasta ilmoittamiseen liittyvistä seikoista. ioita hankintadirektiivissä. neuvoston direktiivien 89/665/ETY ja 92/13/ETY muuttamisesta julkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen tehokkuuden parantamiseksi annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2007/66/EY ja kansallisessa lainsäädännössä edellytetään.

82 §

Alihankkijoiden poissulkeminen

Hankintayksikkö voi 85–87 §:n mukaisesti tarkistaa, onko olemassa perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi 83 tai 84 §:n nojalla. Alihankkijaan sovelletaan tällöin, mitä mainituissa pykälissä säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta. Jos alihankkijaa koskee jokin pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikön on vaadittava, että tarjoaja korvaa alihankkijan. Jos alihankkijaa koskee jokin hankintalain 81 §:ssä tarkoitettu harkinnanvarainen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voi vaatia alihankkijaa korvattavaksi.

84 §

Pakolliset poissulkemisperusteet

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitettua työaikaosuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitettua työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitettua törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitettua törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.

91 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras tai kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

113 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi, eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

114 §

Hankintaa koskeva päätös

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet, keskeiset perusteet, joilla hyväksytyjen tarjousten vertailu on tehty, kuinka hankinnassa on huomioitu laatuun liittyvät vaatimukset, ja mahdolliset muut ratkaisuun olennaisesti vaikuttavat seikat. Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 91 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 120 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 b §:n 2 momentin 8 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1399/2016, ja
lisätään 6 b §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1399/2016, 502/2021 ja 1272/2021, uusi 9 kohta seuraavasti:

6 b §

Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu:

8) rikoslain 47 luvun 1 §:n nojalla työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:n nojalla työaika-suojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:n nojalla työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:n nojalla kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:n nojalla työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tai 47 luvun 6 a §:n nojalla luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä;

9) rikoslain 48 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:n nojalla törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 25.8.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Työministeri Tuula Haatainen

1.

Laki**julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 2 §:n 1 momentti, 59 §:n 1 momentti, 78 §, 80 §:n 1 momentin johdantokappale ja 2 momentti, 93 §:n 1 momentti, 101 §:n 1 ja 2 momentti, 106 §, 122 §:n 1 momentti, 123 §:n 2 momentti, 141 §:n 2 momentti sekä 146 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 80 §:n 1 momentin johdantokappale laissa 499/2021, ja lisätään 59 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Lain tavoitteet**Lain tavoitteet*

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten, *ekologisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti kestävien* hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

59 §

59 §

*Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä viitenimikkeistöä (CPV)**Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä viitenimikkeistöä (CPV)*

Edellä 58 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1986, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksissa on oltava hankintadirektiivin liitteessä V esitetyt tiedot.

Edellä 58 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta (*sähköiset lomakkeet*) annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2019/1780, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksissa on oltava hankintadirektiivin liitteessä V esitetyt tiedot.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hankintamenettelyssä ilmoitettavista tiedoista sekä ilmoittamisessa käytettävistä vakiolomakkeista, ilmoitusten sisällöstä julkaisemisesta ja muista hankinnasta ilmoittamiseen liittyvistä seikoista. ioita hankintadirektiivissä. neuvoston direktiivien 89/665/ETY ia 92/13/ETY muuttamisesta julkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen tehokkuuden parantamiseksi annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2007/66/EY ja kansallisessa lainsäädännössä edellytetään.

78 §

78 §

*Alihankkijoiden poissulkeminen**Alihankkijoiden poissulkeminen*

Hankintayksikkö voi 87–89 §:n mukaisesti tarkistaa, onko olemassa perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi 80 tai 81 §:n nojalla. Jos alihankkijaa koskee jokin pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikön on vaadittava, että tarjoaja korvaa alihankkijan. Jos alihankkijaa koskee jokin harkinnanvarainen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voi vaatia alihankkijaa korvattavaksi toisella alihankkijalla.

Hankintayksikkö voi 87–89 §:n mukaisesti tarkistaa, onko olemassa perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi 80 tai 81 §:n nojalla. *Alihankkijaan sovelletaan tällöin, mitä mainituissa pykälissä säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta.* Jos alihankkijaa koskee jokin pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikön on vaadittava, että tarjoaja korvaa alihankkijan. Jos alihankkijaa koskee jokin harkinnanvarainen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voi vaatia alihankkijaa korvattavaksi toisella alihankkijalla.

80 §

80 §

*Pakolliset poissulkemisperusteet**Pakolliset poissulkemisperusteet*

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas, tarjoaja *tai alihankkija* tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas, tarjoaja *tai alihankkija* taikka sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu jostakin seuraavasta rikoksesta rangaistukseen:

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas *tai* tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas *tai* tarjoaja taikka sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu jostakin seuraavasta rikoksesta rangaistukseen:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitettua työaika-suojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitettua työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tai 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä.

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitettua työaika-suojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitettua työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitettua törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitettua törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.

93 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

101 §

93 §

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta *hinta-laatusuhteeltaan paras tai kustannuksiltaan edullisin*. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

101 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Hankinnasta ilmoittaminen**Hankinnasta ilmoittaminen*

Hankintayksikön on toimitettava tämän luvun mukaisesta hankinnasta ja suunnittelukilpailusta julkaistavaksi ilmoitus sähköisesti suomen- tai ruotsinkielisenä internet-osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi käyttäen kansalliselle hankintailmoitukselle tarkoitettua lomaketta.

Hankintayksikkö voi julkaista hankintailmoituksen myös muussa *tarkoituksenmukaisessa* tiedotusvälineessä. Ilmoitusta ei saa julkaista muualla ennen kuin se on julkaistu 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Hankintayksikön on toimitettava tämän luvun mukaisesta hankinnasta ja suunnittelukilpailusta julkaistavaksi ilmoitus sähköisesti suomen- tai ruotsinkielisenä *tai kummallakin kielellä verkko-*osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi käyttäen kansalliselle hankintailmoitukselle tarkoitettua lomaketta.

Hankintayksikkö voi lisäksi julkaista hankintailmoituksen *yhdellä tai useammalla muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä* tai muussa tiedotusvälineessä. Ilmoitusta ei saa julkaista muualla ennen kuin se on julkaistu 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

106§

106§

*Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta**Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta*

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta *hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset.* Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

122 §

122 §

*Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta**Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta*

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudelli-

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudelli-

Voimassa oleva laki

sesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi, eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

123 §

Hankintaa koskeva päätös

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi *ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat, joita ovat ainakin* ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet *sekä* keskeiset perusteet, joilla hyväksytyjen tarjousten vertailu on tehty. Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 43 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 129 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

141 §

Ehdotus

sesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta *hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset.* Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi, eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

123 §

Hankintaa koskeva päätös

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet, keskeiset perusteet, joilla hyväksytyjen tarjousten vertailu on tehty, *kuinka hankinnassa on huomioitu laatuun liittyvät vaatimukset, ja mahdolliset muut ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat.* Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 43 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 129 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

141 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Kilpailu- ja kuluttajaviraston esitys markkinaoikeudelle

Kilpailu- ja kuluttajaviraston esitys markkinaoikeudelle

Edellä 1 momentissa tarkoitettu esitys on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvittämistoimenpiteet katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, jolloin se alkaa kulua uudelleen alusta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu esitys on tehtävä 12 kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvittämistoimenpiteet katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, jolloin se alkaa kulua uudelleen alusta.

146 §

146 §

Muutoksenhaun kohde ja rajoitukset

Muutoksenhaun kohde ja rajoitukset

Markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella ei voida saattaa hankintayksikön sellaista päätöstä tai muuta ratkaisua, joka koskee:

- 1) yksinomaan hankintamenettelyn valmistelua;
- 2) sitä, että hankintasopimusta ei jaeta osiin 75 §:n nojalla; tai
- 3) sitä, että 93 §:ssä tarkoitetun kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena käytetään yksinomaan halvinta hintaa tai kustannuksia.

Markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella ei voida saattaa hankintayksikön sellaista päätöstä tai muuta ratkaisua, joka koskee:

- 1) yksinomaan hankintamenettelyn valmistelua;
- 2) sitä, että hankintasopimusta ei jaeta osiin 75 §:n nojalla;
- 3) sitä, että 93 §:ssä tarkoitetun kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena käytetään yksinomaan halvinta hintaa tai kustannuksia;
- 4) hankintayksikön 123 §:ssä tarkoitettua kuvausta laadun huomioimisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta

HE 115/2022 vp

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 2 §:n 1 momentti, 63 §:n ja 1 momentti, 82 §, 84 §:n 2 momentti, 91 §:n 1 momentti, 113 §:n 1 momentti ja 114 §:n 2 momentti sekä

lisätään 63 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Lain tavoitteet

Lain tavoitteet

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten, *ekologisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti* kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

63 §

63 §

Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä hankintanimikkeistöä (CPV)

Velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä hankintanimikkeistöä (CPV)

Edellä 62 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1986, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksissa on oltava erityisalojen hankintadirektiivin liitteissä VI, X, XI ja XII esitetyt tiedot.

Edellä 62 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 kumoamisesta (*sähköiset lomakkeet*) annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2019/1780, jäljempänä *vakiolomakeasetus*, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksissa on oltava erityisalojen hankintadirektiivin liitteessä VI, X, XI ja XII esitetyt tiedot.

Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hankintamenettelyssä ilmoitettavista tiedoista sekä ilmoittamisessa käytettävistä vakiolomakkeista, ilmoitusten sisällöstä, julkaisemisesta ja muista hankinnasta ilmoittamiseen liittyvistä seikoista. ioita hankintadirektiivissä. neuvoston direktiivien 89/665/ETY ia 92/13/ETY muuttamisesta julkisia hankintoja koskeviin sopimukseen liittyvien muutoksenhakume-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

nettelvien tehokkuuden parantamiseksi annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2007/66/EY ja kansallisessa lainsäädännössä edellytetään.

82 §

82 §

*Alihankkijoiden poissulkeminen**Alihankkijoiden poissulkeminen*

Hankintayksikkö voi 85–87 §:n mukaisesti tarkistaa, onko olemassa perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi 83 tai 84 §:n nojalla. Jos alihankkijaa koskee jokin pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikön on vaadittava, että tarjoaja korvaa alihankkijan. Jos alihankkijaa koskee jokin hankintalain 81 §:ssä tarkoitettu harkinnanvarainen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voi vaatia alihankkijaa korvattavaksi.

Hankintayksikkö voi 85–87 §:n mukaisesti tarkistaa, onko olemassa perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi 83 tai 84 §:n nojalla. *Alihankkijaan sovelletaan tällöin, mitä mainituissa pykälissä säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta.* Jos alihankkijaa koskee jokin pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikön on vaadittava, että tarjoaja korvaa alihankkijan. Jos alihankkijaa koskee jokin hankintalain 81 §:ssä tarkoitettu harkinnanvarainen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voi vaatia alihankkijaa korvattavaksi.

84 §

84 §

*Pakolliset poissulkemisperusteet**Pakolliset poissulkemisperusteet*

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitettua työaikausojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitettua työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tai 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä.

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitettua työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitettua työaikausojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitettua työsyrynnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitettua törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitettua törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

91 §

91 §

*Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta**Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta*

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustellut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta *hinta-laatusuhteeltaan paras tai kustannuksiltaan edullisin*. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustellut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

113 §

113 §

*Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta**Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta*

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi, eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta *hinta-laatusuhteeltaan paras taikka kustannuksiltaan edullisin*. Kokonaistaloudellisesti edullisin voi myös olla sellainen hinnaltaan edullisin tarjous, joka täyttää hankintayksikön hankinnan kohteelle sekä tarjoajalle asettamat vaatimukset. Hinta-laatusuhteen arvioinnissa käytettävien vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi, eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Hankintayksikön tulee ilmoittaa käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset vertailuperusteet hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

114 §

114 §

Hankintaa koskeva päätös

Hankintaa koskeva päätös

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat, joita ovat ainakin ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet sekä keskeiset perusteet, joilla hyväksytyjen tarjousten vertailu on tehty. Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 91 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 120 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet, keskeiset perusteet, joilla hyväksytyjen tarjousten vertailu on tehty, *kuinka hankinnassa on huomioitu laatuun liittyvät vaatimukset*, ja mahdolliset muut ratkaisuun olennaisesti vaikuttavat seikat. Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 91 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 120 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 b §:n 2 momentin 8 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1399/2016, ja

HE 115/2022 vp

lisätään 6 b §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1399/2016, 502/2021 ja 1272/2021, uusi 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 b §

6 b §

Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu:

Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu:

8) rikoslain 47 luvun 1 §:n nojalla työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:n nojalla työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:n nojalla työ syrjinnästä, 47 luvun 3 a §:n nojalla kiskonnantapaisesta työ syrjinnästä, 47 luvun 5 §:n nojalla työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tai 47 luvun 6 a §:n nojalla luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä.

8) rikoslain 47 luvun 1 §:n nojalla työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:n nojalla työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:n nojalla työ syrjinnästä, 47 luvun 3 a §:n nojalla kiskonnantapaisesta työ syrjinnästä, 47 luvun 5 §:n nojalla työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tai 47 luvun 6 a §:n nojalla luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä;

9) rikoslain 48 luvun 2 §:n nojalla törkeästi ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:n nojalla törkeästi luonnonsuojelurikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20